

เสียงเพรียกใหม่: นิตยสารอาชานและกลุ่มปัญญาชนใหม่ในปาตานีกลางทศวรรษ 2510

สระอินี คือระ

พิมพ์ใน ไร่ไยต วารสารวิชาการด้านเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3

สถานะความเป็นสมัยใหม่อันแตกกระจาย : การค้นหาประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมปาตานี (กรกฎาคม – ธันวาคม 2554)

บริบททางสังคม-การเมืองก่อนความเคลื่อนไหว

ในช่วงทศวรรษที่ 2510 ในขณะที่รัฐไทย กำลังเผชิญหน้ากับสารพัดปัญหา รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศในภูมิภาค อันเนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมือง และการดำรงสถานะกับการแสดงบทบาทของประเทศไทยต่อประชาคมโลกแล้ว ปัญหาทางการเมืองภายในประเทศเองก็กำลังคุกรุ่นอยู่หลายๆ เรื่อง ที่รวมถึงปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในท่ามกลางความพยายามของรัฐไทยในการผสมผสานประชากรเผ่าพันธุ์ต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อความเป็นเอกภาพและเพื่อความมั่นคงของรัฐ ในขณะที่ชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้กำลังต่อสู้ดิ้นรนเพื่อ “ความอยู่รอดทางวัฒนธรรม” (Cultural survival) อันนำไปสู่ความรุนแรง การทำลายล้างและการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยไม่ได้คำนึงถึงหลักการใดๆ¹

แม้ว่าในบริบททางสังคม -การเมืองโดยรวมจะมีลักษณะที่ผ่อนคลายจากนโยบาย “บีบบังคับเพื่อผสมกลมกลืนทางเชื้อชาติ” ที่ถูกกำหนดและดำเนินนโยบายโดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งประสบความสำเร็จพอสมควรโดยสิ้นเชิงและนำไปสู่การต่อต้านอำนาจรัฐ ทั้งในรูปแบบการจัดตั้งองค์กรต่อต้าน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนการเรียกร้องต่อประชาคมโลก รวมทั้งสหประชาชาติเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพทางศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมของชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้นำมาซึ่งความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดกระแสความแตกร้างและขบวนการแบ่งแยกดินแดนขึ้นตามแนวชายแดน ทำให้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ต้องนำนโยบายใหม่มาใช้เพื่อยับยั้งความรุนแรงและกระแสแบ่งแยกดินแดนดังกล่าว

การกำหนดนโยบายจากส่วนกลางเพื่อส่งต่อไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศตามนโยบายใหม่นี้ ออกมาในรูปแบบของแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ เพื่อเป็นการส่งเสริมและปรับปรุงพัฒนาความเป็นอยู่ของประชากร อันเป็นนโยบายที่ถูกกำหนดให้นำมาใช้ในทุกภาคของประเทศเพื่อผลทางความมั่นคงของรัฐ แต่ผลที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนั้นกลับเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความคาดหวังของรัฐ เพราะเมื่อ “อุดมการณ์แห่งการพัฒนา” ดำเนินการไปอย่างรวดเร็ว ก็ได้เกิดโครงการต่างๆ เพื่อเป็นการลดช่องว่างทางสังคม ความพยายามในการผสมผสานทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองระหว่างชาวไทยพุทธ ซึ่งเป็นข้าราชการของรัฐเสียส่วนมากกับชาวพื้นเมืองมลายูมุสลิม อันเป็นการสร้างความชอบธรรมและการยอมรับแก่ระบบราชการ โดยรัฐบาลได้นำสถาบันหลัก คือ สถาบันพระมหากษัตริย์และพุทธศาสนา ซึ่งมีระบบราชการเป็นเครื่องมือรองรับมาเป็นหลักประกันการสร้างความเป็นเอกภาพของรัฐ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้กลับเร่งให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงเกี่ยวกับสถานะสภาพของตนเอง (Identity) และคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่ถูกแปรเปลี่ยนไป ผลลัพธ์ของการเร่งรัดการดำเนินนโยบายพัฒนาเพื่อความมั่นคงให้รัฐ จึงกลับสร้างความรู้สึกไม่มั่นคงให้กับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

¹ สุรินทร์ พิศสุวรรณ และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ลี้จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน (สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), น. 7

นโยบายใหม่ประการหนึ่งที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นำมาใช้ คือ การปรับเปลี่ยนสถาบันการศึกษาแบบ ประเพณีของชาวมลายูมุสลิมหรือปอเนาะ ให้เป็นศูนย์กลางแห่งความเปลี่ยนแปลงและสภาวะทันสมัย โดยใน พ.ศ.2504 กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการจัดตั้งการจดทะเบียนปอเนาะทุกแห่ง เพื่อขอรับความช่วยเหลืออุปการะจากราชการ โดยกำหนดให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 จังหวัด ถูกรวมเข้าด้วยกันเพื่อความสะดวกในการบริหารการศึกษาเรียกว่า “เขตการศึกษา 2” และมีการจัดตั้งศูนย์การวิจัยและการประสานงานพิเศษขึ้นที่จังหวัดยะลา โดยมีภารกิจเฉพาะ คือ การบรรจุหลักสูตรสามัญเข้าไปในโครงสร้างการศึกษาแบบประเพณีนิยม หรือสถาบันปอเนาะ

เนื่องจากการศึกษาระดับประถมและมัธยมในประเทศไทยแบ่งออกเป็นของรัฐและของเอกชน แต่ปอเนาะไม่ใช่ ทั้งสองประเภท กล่าวคือ ปอเนาะเป็นของเอกชนแต่ทำหน้าที่สอนวิชาการฝ่ายศาสนาเท่านั้น จึงเกิดความคิดว่าปอเนาะต้อง ได้รับสถานภาพใหม่ โดยรัฐพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและอุปกรณ์แต่มีเงื่อนไขว่าเจ้าของปอเนาะจะต้อง ขอมริบความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างหลักสูตร นโยบายดังกล่าวส่งผลให้เกิดประเภทใหม่ของการศึกษาขึ้นที่เรียกว่า โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยอยู่ในสังกัดของกองการศึกษาเอกชน ภายใต้คณะกรรมการการศึกษาเอกชน ผลลัพธ์ก็คือ ปอเนาะยังคงเป็น “ส่วนบุคคล” อยู่แต่เปิดโอกาสให้รัฐเข้าไปควบคุมและสนับสนุนได้

ระหว่างปี พ.ศ.2504-2509 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปอเนาะขึ้นจดทะเบียนเป็นจำนวนทั้งสิ้น 287 แห่ง ที่พร้อม จะเข้าร่วมแผนพัฒนาปอเนาะของรัฐบาล² อย่างไรก็ตาม ในช่วงนั้นยังไม่มีใครพูดถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับ หลักสูตรและระบบการเรียนการสอนแบบโบราณของปอเนาะ เจ้าของปอเนาะส่วนใหญ่หวังความช่วยเหลือทางด้าน การเงินมากกว่าการเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารและการกำหนดหลักสูตรของเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักการศึกษาสองคนที่ เกี่ยวข้องกับโครงการปอเนาะ คือ สมาน ใจปราณีกับพอดู สุวรรณทัต เรียกกระยะเริ่มแรกนี้ว่า “ระยะแห่งการรณรงค์ทาง จิตวิทยา” เพื่อให้ได้รับการยอมรับและสนับสนุน หากมีปอเนาะไหนไม่ให้ความร่วมมือก็จะมีคำขู่บังคับว่า เจ้าของปอเนาะ หรือโต๊ะครูจะ “ไม่ได้รับอนุญาตให้สอน ถ้าฝ่าฝืนจะถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ส่งผลให้ผู้นำทางศาสนาเจ้าของปอเนาะ ทั้งหลายถูกบังคับให้เลิก ในสภากาพย์ดังกล่าวจึงมีรายงานว่า “ถึงตอนปลายปี 2513 มีจำนวนปอเนาะที่จดทะเบียนถึง 464 แห่ง”³

กระนั้นก็ตาม การเข้าร่วมในการจดทะเบียนปอเนาะนั้นไม่ได้หมายความว่า ผู้นำทางศาสนาเจ้าของปอเนาะจะ ยินดีเข้าร่วมในแผนการปรับปรุงอย่างเต็มที่ เพราะพวกเขาเพียงแต่ต้องการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรงกับรัฐ และหวัง ในโอกาสที่จะหาช่องทางใหม่ในการป้องกันไม่ให้รัฐเข้าไปเกี่ยวข้องมากเกินไป แต่ฝ่ายรัฐบาลไม่หยุดยั้งเพียงแต่การจด ทะเบียนปอเนาะในเดือนมกราคม พ.ศ.2511 รัฐบาลออกกฎหมายว่า ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วทุกแห่งต้องหยุดการสอนภาษา มลายูและจะไม่มีปอเนาะใหม่เกิดขึ้นอีกต่อไป การที่ภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาแม่ของคนพื้นเมืองและเป็นสื่อที่สำคัญในการ ถ่ายทอดความรู้ทางศาสนามาเป็นเวลาช้านานกลับถูกสั่งให้หยุดสอน การอาสาสมัครที่เข้าร่วมในโครงการปรับปรุงปอเนาะ จึงถูกเปลี่ยนเป็นการบังคับในปลาย พ.ศ.2514 ทั้งภาษาไทยถูกแนะนำเข้าไปแทนภาษามลายูและหลักสูตรศาสนาก็เริ่มหด ตัวตัว เพื่อเปิดทางให้หลักสูตรสามัญ สถาบันปอเนาะจึงมีสถานภาพใหม่ คือ “โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม” อัน หมายถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากโครงสร้างทางการบริหารและวิชาการในแบบดั้งเดิมของปอเนาะมาสู่กฎเกณฑ์ของ

² ขจัดภัย บุญพัฒนา, *ไทยมุสลิม* (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2519), หน้า 211.

³ สุรินทร์ พิศสุวรรณ, “เงื่อนไขทางการเมืองที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ใน สุรินทร์ พิศ สุวรรณและชัชวาลน์ สถาอนันท์, *สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน*, หน้า 26

โรงเรียนแบบสมัยใหม่ เช่น จัดให้มีห้องเรียนหรือชั้นเรียนตามวิทยฐานะของนักเรียน มีการวัดผลอย่างแน่นอน การสอนต้องมีระบบแบบแผนตามระบบโรงเรียน ซึ่งเจ้าของปอเนาะไม่พร้อมจะรับภาระใหม่ๆ เหล่านี้ นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการยังกำหนดด้วยว่า “ครูใหญ่ของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามต้องเรียนจบชั้น ม.ศ.3 เป็นอย่างน้อย” แต่ปรากฏว่ามีโต๊ะครูเพียงจำนวนน้อยมากที่มีคุณสมบัติเป็นผู้จัดการปอเนาะของตนเองได้ตามกฎระเบียบใหม่นี้ ทั้งยังน้อยคนมากที่จะจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาด้วยซ้ำ กล่าวคือ เมื่อถึงตอนปลาย พ.ศ.2524 ก็ยังมีผู้เป็นเจ้าปอเนาะที่มีประกาศนียบัตร ม.ศ.3 อยู่เพียง 4 คนจาก 252 คน⁴

จุดที่เป็นปัญหาต่อความขัดแย้งรุนแรงก็คือ เรื่องของหลักสูตรจริยธรรมและศีลธรรม ซึ่งยกเอาไปจากหลักสูตรสามัญที่ใช้อยู่ทั่วประเทศ ซึ่งแน่นอนว่า หลักสูตรนั้นย่อมวางอยู่บนรากฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมแบบพุทธ แทนที่จะเป็นแบบอิสลาม เนื่องเป็นส่วนหนึ่งของ “หลักสูตรสามัญ” ที่ถูกบังคับให้นำมาใช้สอนในปอเนาะ มิติแห่งความเป็นพุทธนี้ของการศึกษาสามัญจึงเป็นสาเหตุของความขัดแย้งต่อด้านอย่างรุนแรงจากประชามมลายูมุสลิมในระหว่างปี พ.ศ.2507 ถึง พ.ศ.2514 ที่กระทรวงศึกษาธิการต้องการผลักดันหลักสูตรนี้ออกมาโดยไม่มีทางเลือก และส่งผลให้ต่อมาใน พ.ศ.2514 กระทรวงศึกษาธิการเองรายงานว่า มีปอเนาะ 109 แห่งได้ปิดตัวเองลง เพราะไม่สามารถยอมรับการเข้าไปก้าวก่ายในด้าน การสอนและการบริหารของโรงเรียนได้ กล่าวได้ว่า กรณีนี้ก็มีส่วนเช่นกันให้นำไปสู่การกำเนิดขึ้นของขบวนการทางการเมืองต่อต้านอำนาจรัฐใน พ.ศ.2511 โดยต่อมารู้จักกันในนามของ “พูโล” ซึ่งย่อมาจากภาษาอังกฤษว่า Pattani United Liberation Organization (PULO) และได้รับความสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากปัญญาชนมลายูมุสลิม ผู้คิดหวังในนโยบายของรัฐ

ในอีกด้านหนึ่ง ขณะที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้กำลังถูกอำนาจรัฐบีบเค้นด้วยนโยบายเพื่อการผสมกลมกลืนทาง เชื้อชาติ-วัฒนธรรม โดยการบังคับใช้นโยบายที่ถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง ณ ศูนย์กลางของประเทศกลับก่อให้เกิดกระแส ความตื่นตัวของเสรีภาพปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะการเกิดการตื่นตัวของขบวนการนักศึกษา-ปัญญาชนด้านการเมืองการปกครองที่เป็นไปตามการเคลื่อนไหวตามกระแสโลก โดยการการศึกษากระบวนการตื่นตัวที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากกรณีการตื่นตัวของสื่อหนังสือพิมพ์ อันเป็นสื่อที่ถูกผลิตขึ้น โดยกลุ่มปัญญาชนที่มีการศึกษา

การปรากฏตัวของนิตยสารอาชานและการต่อต้านอำนาจรัฐ

การปรากฏตัวของนิตยสารอาชานใน พ.ศ.2515 จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นปรากฏการณ์แห่งการต่อต้านอำนาจรัฐ ประการหนึ่งในสภาวะการณ์ของการดำเนินนโยบายที่รัฐต้องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม อันจะเห็นได้จากกรณีที่คณะผู้ ออกนิตยสารดังกล่าวเป็นกลุ่มหรือชมรม โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามและการโปรยข้อความใต้ชื่อนิตยสารว่า “เพื่อการ เผยแพร่ความรู้อิสลาม” อันเป็นการสวนกระแส นโยบายรัฐที่ได้ออกมาก่อนหน้านี้ที่มีความพยายามแทรกแซงหลักสูตรการ เรียนการสอนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะหลักสูตรจริยธรรมศาสนาอิสลามและมีความพยายามเสริม หลักสูตรการเรียนการสอนพุทธศาสนาเข้ามาในระบบของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จากการสำรวจสืบค้นและสอบถามจากกลุ่มปัญญาชนมลายูมุสลิมโดยทั่วไปพบว่า ก่อนหน้านี้ขึ้นไปยังไม่เคยมี ปรากฏมาก่อนว่าชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการออกนิตยสาร หนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์ในลักษณะของ สื่อมวลชน โดยใช้ภาษามลายู ทั้งยังเป็นผลผลิตของคนในพื้นที่เองปรากฏขึ้นในพื้นที่ เนื่องจากโดยทั่วไปแล้ว ประชาชนใน

⁴ สุรินทร์ พิศสุวรรณ, อ้างแล้ว หน้า 27

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถรับซื้อหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารภาษามลายูได้จากประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีวางขายอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่บ้าง ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่เป็นนิตยสารที่มีเนื้อหาด้านการศาสนาอิสลามที่มีตีพิมพ์เผยแพร่อยู่ในรัฐกลันตัน เช่น นิตยสารคิยาน และนิตยสาร PENGASOH ซึ่งนำเสนอเนื้อหาเรื่องประเด็นคำสอนและการตีความศาสนาอิสลามของบรรดาอุลาม่าอ์ในโลกลมลายู ดังนั้นการปรากฏตัวขึ้นของนิตยสารอาซานจึงเป็นการเหยียบบาทอย่างครั้งสำคัญในการเคลื่อนไหวของกลุ่มปัญญาชนมลายูมุสลิม โดยเฉพาะในแง่ของการบุกเบิกเส้นทางใหม่ในการปรับใช้สื่อสิ่งพิมพ์/เทคโนโลยีการพิมพ์สมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและการเคลื่อนไหวทางสังคม-การเมือง อันทำให้การขับเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้านรัฐไทยเปลี่ยนรูปจากการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมแบบจารีตที่มีลักษณะแบบขบวนการชาวนา และมีช่องทางในการสื่อสารค่อนข้างจำกัดทั้งในเรื่องความกว้างขวางในการเผยแพร่/การเข้าถึง (scope of its distribution) และเนื้อหาอันเป็นสาร (message) ที่ต้องการเผยแพร่ ก้าวเดินไปสู่การจัดตั้งองค์กรขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนและการผลิตสื่อขึ้นเป็นเครื่องมือกลไกในการขับเคลื่อนทางความคิดอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นสิ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงยุคสมัยเดียวกัน ดังนั้นจึงถือได้ว่าการปรากฏตัวขึ้นของนิตยสารอาซานเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของกลุ่มปัญญาชนมลายูมุสลิมในปาตานีในลักษณะการเดียวกับการก่อตัวและการขับเคลื่อนของหนังสือพิมพ์ไทยตลอดเวลาที่ผ่านมา

กล่าวคือ นับจากประเทศไทยได้เริ่มมีหนังสือพิมพ์ภาษาไทยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 นั้น กล่าวได้ว่า บทบาทอันโดดเด่นสำคัญของหนังสือพิมพ์ไทย คือ บทบาททางการเมือง โดยเริ่มจากหนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นสื่อให้สามัญชนอย่าง กศร. กุหลาบหรือเทียนวรรณ วิพากษ์วิจารณ์การบริหารบ้านเมืองของรัชกาลที่ 5 ได้ หลักจากนั้นในสมัยรัชกาลที่ 6 หนังสือพิมพ์ได้กลายเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางอุดมการณ์ทางการเมืองของรัชกาลที่ 6 และกลุ่มขุนนางหัวสมัยใหม่ ต่อมาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 หนังสือพิมพ์ก็เป็นผู้รายงานสถานการณ์บ้านเมืองให้ประชาชนทราบ นอกจากนี้ในรัฐบาลบางสมัยนั้น หนังสือพิมพ์ก็อาจกลายเป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อประชาชน เช่น ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีนโยบายชาตินิยม โดยรัฐบาลได้ออกรัฐนิยมฉบับต่างๆ เพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตามและเรียกร้องเชิงบังคับให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับลงประกาศรัฐนิยมเหล่านั้น ในอดีตที่ผ่านมาหนังสือพิมพ์ไทยจึงมักจะตกเป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมือง เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงของตนเอง เช่น ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 ผู้มีอำนาจทางการเมืองในยุคนั้น คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม, จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ล้วนต่างก็เป็นผู้อุปถัมภ์กิจการหนังสือพิมพ์ทั้งสิ้น⁵

ดังนั้นหากพิจารณาถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยก็จะพบว่า หนังสือพิมพ์มีบทบาททางการเมืองในหลากหลายรูปแบบ กล่าวคือ ในบางสถานการณ์หนังสือพิมพ์ดำรงตนเป็นฝ่ายค้านกับรัฐบาลโดยการตรวจสอบการทำงาน วิพากษ์วิจารณ์นโยบายและบุคคลในคณะรัฐบาล อันเป็นสัมพันธ์ภาพเชิงปฏิปักษ์ระหว่างรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ (The

⁵ ดู James C. Scott, *The Moral Economy of the Peasant: Rebellion and Subsistence in Southeast Asia* (New Haven and London: Yale University Press, 1976) และนิธิ เอียวศรีวงศ์, “มองขบถด้วยแว่นขบวนการชาวนา,”

⁶ ดูประวัติหนังสือพิมพ์ไทยใน ภาครศ สักดา, 100 ปี หนังสือพิมพ์และนิตยสารเมืองไทย (กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ, 2551); สุกัญญา ตีระวนิช, ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (พ.ศ.2325-2475) (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520) และ หนังสือพิมพ์ไทยจากปฏิวัติ 2475 สูปฏิวัติ 2516 (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2526); เสลา เรชะรุจิ, 1 ศตวรรษ หนังสือพิมพ์ไทย (พระนคร: รวมสาส์น, 2510) เป็นต้น.

adversary role of the press) หนังสือพิมพ์จึงจะคอยทำหน้าที่รักษา (guardian) ผลประโยชน์ของประชาชน โดยการตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมืองให้กระทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม หรือมิฉะนั้น หนังสือพิมพ์ก็จะใช้วิธีการเปิดโปงพฤติกรรมอันทุจริต โดยในขั้นต้นหนังสือพิมพ์อาจเป็นเพียงผู้ตั้งข้อสงสัย ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงกดดันจากประชาชนด้วย อาศัยบทบาทของหนังสือพิมพ์ในแง่นี้ จึงทำให้หนังสือพิมพ์มีความสามารถสร้างบทบาทในทางการเมืองขึ้นได้

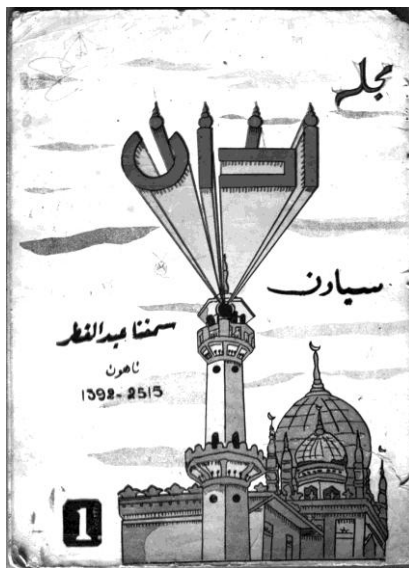
ปรากฏการณ์หนึ่งที่หนังสือพิมพ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้มีอำนาจ หรือผู้มีความศรัทธาในการเมือง เพื่อตอบโต้กับฝ่ายตรงข้ามและสนับสนุนการทำงานของรัฐบาล คือ ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 หนังสือพิมพ์บางฉบับได้โจมตีการเดินขบวนของนิสิตนักศึกษาเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ว่าเป็นการสร้างวาทกรรมไม่สงบแก่บ้านเมือง เป็นต้น อีกทั้งบางครั้งหนังสือพิมพ์ไทยยังมีบทบาทในการเรียกร้อง เร่งเร้าประชามติของประชาชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการแสดงข้อคิดเห็นต่างๆ เพื่อโน้มน้าวจิตสำนึกให้ประชาชนสนใจปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้น และยังเป็นที่รวบรวมความคิดเห็นทางการเมืองของผู้อ่านที่สนใจอีกด้วย ด้วยเหตุที่หนังสือพิมพ์มีบทบาทในฐานะสื่อกลางในการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองและความคิดเห็นทางการเมือง ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ซึ่งมีผลในการสร้างความสำนึกทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนทั่วไป รัฐบาลหลายสมัยจึงพยายามใช้หนังสือพิมพ์เป็นกระบอกเสียง เผยแพร่ผลงานของตน และในบางสมัยหนังสือพิมพ์ก็ถูกใช้เผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองด้วย ซึ่งก็ไม่เพียงแต่หนังสือพิมพ์เท่านั้น เพราะรัฐบาลบางสมัยก็พยายามใช้สื่อมวลชนอื่นๆ ในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองของตนด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยในช่วงกลางทศวรรษ 2510 จึงมีผลให้เกิดการขยายตัวของเสรีภาพทางการเมือง ดังจะเห็นได้จากหลังช่วง 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ที่เกิดหนังสืออันมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองเป็นจำนวนมากจากหลายกลุ่ม ทั้งจากนิสิตนักศึกษา อาจารย์ กรรมกร นักการเมือง ส่วนในด้านปริมาณหนังสือเกี่ยวกับการเมืองนั้น พบว่าภายในช่วงเวลาตั้งแต่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2516 จนถึง 6 ธันวาคม พ.ศ.2517 มีหนังสือพิมพ์และวารสารไทยเพิ่มขึ้นถึง 806 ฉบับ ภาษาอังกฤษ 16 ฉบับ และภาษาจีนอีก 30 ฉบับ⁷

ในส่วนของสังคมปัตตานีนั้น นิตยสารอาซัน หรือ **Majallah Azan** ได้ถือกำเนิดขึ้นบนบรรณพิภพแห่งสิ่งพิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อเดือนเชาวาล ฮ.ศ.1392 อันตรงกับเดือนธันวาคม พ.ศ.2515 ด้วยขนาดมาตรฐาน 8 หน้ายก (คือ 21x29 cm) โดยมีความหนาทั้งสิ้น 4 ยก คิดเป็นจำนวน 32 หน้า (รวมปก) กำหนดราคาขายอยู่ที่เล่มละ 3 บาท พิมพ์ครั้งละจำนวน 1,000 เล่ม โดยมีนายเจริญ รัตนอุดม เป็นบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา มีสำนักงานตั้งอยู่ ณ เลขที่ 15 ถนนปากน้ำเมืองปัตตานี และพิมพ์ที่โรงพิมพ์มิตรภาพ เลขที่ 17/3 ถนนยะรัง ปัตตานี โทร.49213

นิตยสารอาซันฉบับปฐมฤกษ์มีภาพปกหน้าเป็นภาพวาดรูปมัสยิด ที่ยอดโดมของหออาซันกลางรูปมีรัศมีพวยพุ่งออกมาเป็นตัวหนังสือภาษามลายูว่า “อาซัน” ในรูปลักษณะของอักษรกราฟฟิก พร้อมข้อความโปรยหน้าปกว่า “ต้อนรับอิศฟิตรี ปี 1392-2515” โดยมีหมายเลข 1 อันหมายถึงเป็นฉบับที่หนึ่งอยู่มุมล่างซ้าย

⁷ ศรีณยู กลิ่นจันทร์. **อดีต สู่วันปัจจุบัน อาณาจักรหนังสือพิมพ์ประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : อุตสาหกรรมการค้า, 2547.



ส่วนปกด้านหน้าในมีคำโปรยได้ชื่อนิตยสารอาชาน มีความว่า “เผยแพร่ความรู้อิสลาม” นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับตัวนิตยสารว่า เป็นนิตยสารที่จัดทำขึ้นโดยสมาคมโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม โดยมีอับดุลละห์ มะห์มูด เป็นบรรณาธิการ, อิสมาแอ ลุดฟี เป็นรองบรรณาธิการ, ฮัจยีอาดัม ยูโซฟ เป็นเลขานุการและบัสมาน ดิวานี เป็นผู้ช่วยเลขานุการ พร้อมกับมีรายชื่อนักเขียนและเจ้าหน้าที่จำนวน 18 คน และมีเค่น โตะะมีนาเป็นที่ปรึกษา รวมทั้งในปกหน้าด้านในของฉบับแรกยังได้ตีพิมพ์กิตติกรรมประกาศ โดย ฮัจยี อับดุลเราะห์มาน จะปะกียา ประธานสมาคมโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม กล่าวขอบคุณคณะผู้จัดทำนิตยสารที่จะออกในวาระสำคัญทางศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์แก่นักเรียน นักศึกษาและผู้อ่านทั่วไป

ในหน้าแรกของนิตยสารฉบับแรก คือข้อเขียนของบรรณาธิการ ซึ่งกล่าวว่า ปี ฮ.ศ.1932 (พ.ศ.2515) นับเป็นจุดหนึ่งของประวัติศาสตร์ที่ทำให้สามารถมีสื่อสำหรับผู้อ่านอันเป็นเสียงเรียกที่ทุกคนเฝ้ารอ คือ การได้ผลิตนิตยสารอาชานที่มีเนื้อหาด้านศาสนา วัฒนธรรม วรรณกรรมและด้านอื่นๆ ทั้งยังได้ประกาศวัตถุประสงค์ 4 ประการของนิตยสารอาชาน คือ

1. เพื่อยกระดับงานด้านการประพันธ์
2. เพื่อเพิ่มสื่อการอ่าน
3. เพื่อส่งเสริมและเพิ่มอรรถรสกับเนื้อหาสำหรับนักอ่าน
4. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ศาสนาอิสลาม

พร้อมทั้งเชิญชวนครู นักเรียนและผู้อ่านทั่วไปให้ส่งงานเขียน บทกวี เรื่องสั้น ตลอดจนข้อเสนอแนะและความคิดเห็นต่างๆ ผ่านนิตยสารฉบับนี้ นอกจากนี้ บทบรรณาธิการฉบับแรกนี้ยังได้กล่าวว่า บัดนี้ถึงเวลาแล้ว สำหรับนักวิชาการของเราที่จะได้เปิดฟ้าคลุมที่ปิดผลงานการประพันธ์มาเป็นเวลาช้านาน นับตั้งแต่วันที่ได้อำนาจ (วิทยานิพนธ์) ที่มหาวิทยาลัย พร้อมกับกล่าวปิดท้ายว่า นิตยสารอาชานไม่ใช่ นิตยสารรายเดือน แต่เป็นนิตยสารที่ตีพิมพ์ออกเผยแพร่ในโอกาสวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

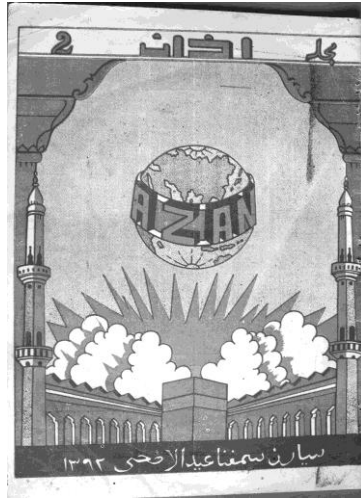
การกำหนดเนื้อหาของนิตยสารอาชานนั้น ดูเหมือนจะได้รับอิทธิพลของนิตยสารภาษามลายูที่วางตลาดขายอยู่ในขณะนั้น คือ นิตยสารภาษามลายูจากประเทศมาเลเซีย หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ รูปแบบการกำหนดเนื้อหาในนิตยสารเป็นไปตามลำดับความสำคัญของเนื้อหา และคำสอนในศาสนาอิสลาม กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับบทบัญญัติในคัมภีร์อัล

กร-อ่านเป็นอันดับแรก ดังนั้น ในการกำหนดเนื้อหาของนิตยสารอาชานจึงเริ่มด้วยการอธิบายคัมภีร์อัลกรุ-อ่าน โดยบทความอธิบายอัลกรุ-อ่านในฉบับแรกมีความยาวต่อเนื่องจนถึงฉบับที่ 2 ซึ่งการกำหนดเนื้อหาของนิตยสารอาชานในส่วนนี้เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมดในทุกฉบับที่ผู้เขียนมีเอกสารอยู่และเข้าถึงได้

ในการกำหนดรูปแบบของนิตยสารนั้น มีการจัดหน้าหนังสือออกเป็น 2 คอลัมน์ โดยมีภาพประกอบหัวคอลัมน์เป็นภาพกราฟฟิกประเภทแกะเพลทเป็นภาพเล็กๆ วางอยู่ตรงบริเวณหัวมุมกระดาษ หรือบางครั้งก็เป็นภาพแกะตัวหนังสือตามชื่อคอลัมน์ โดยมีเพียงบางคอลัมน์เท่านั้นที่มีภาพประกอบหัวคอลัมน์ สำหรับเนื้อหาของหนังสือทั้งเล่มนั้น นิตยสารอาชานในเล่มปฐมฤกษ์ มีเนื้อหา ดังนี้

- 1 บทบรรณาธิการ โดย อุบัยดีละห์ มะหมูด กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการออกนิตยสารอาชานว่าเพื่อเพิ่มสื่อการอ่านภาษามลายู และเป็นสื่อสำหรับปัญญาชนในการเผยแพร่งานเขียน
 - 2 คูหาแสงสว่างแห่งดวงใจ โดย อาเยาะห์แอ ลุดฟี บราวโอ
 - 3 อธิบายอัลกรุ-อ่าน โดย อิบดุลกอรี บูเกะกูเล็ม
 - 5-6,8 หน้า ที่ ของนักศึกษาอิสลามต่อศาสนา โดย เอช. เอ็ม. อัมรี โรงเรียนรอมานียะห์ บราวโอ
 - 7 คอลัมน์ ภาพภาษา
 - 9 กุศบะห์ ฮารีรายอ โดย ฮาซัน ฮูเซน สะกะ
 - 11 เรื่องสั้น “คุณนั่นแหละ คือคนที่ผิด” โดย H. Adip Dusun
 - 14 บทกวีรำลึกถึงน้องชาย ฮาซัน ซะห์ดาน โดย เชก อัลอันซอริ ปาเดญอ
 - 15 บทกวี อิดฟิตรี โดย เอ แอล คามาอะ นัดตะบิงตีจี มายอ
 - 16 การอบรมเลี้ยงดู โดย นิอับดุลเราะห์มาน นิอับดุลรอซูล บูดี
 - 18 คอลัมน์เพื่อนอาชาน / รายนามสมาชิกอาชาน
 - 19 ความเข้าใจเศรษฐกิจ โดย A. Wahhab Muhammad
 - 21 ประโยชน์ของการอ่าน โดย อาบิง อัค ลัม ดุซงญอ
 - 24 ศาสนกิจที่สอดคล้องกับการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า โดย อาเยาะห์เราะห์มัน ดอเฮ ดูวา มายอ บัดตานี
 - 26 คอลัมน์ความรู้ทางการแพทย์ฉบับย่อ เรื่อง “การสร้างและหน้าที่ของโลหิต” โดย บะห์เรน ฮาซัน อับดุลเราะมาน
 - 28 ฟอรัมนักศึกษา
- ปกหลังด้านใน คือ พจนานุกรมอาชาน ฉบับที่ 1

ต่อมาในปีเดียวกันนั้น คือ เดือนซุลฮิจญะห์ ฮ.ศ.1392 (กุมภาพันธ์ พ.ศ.2515) นิตยสารอาชานฉบับที่ 2 ก็ปรากฏโฉมออกมา โดยมีสภาพปกเป็นภาพเขียนรูปกะบะห์ในมัสยิดหะรอม เมืองเมกกะ บริเวณตรงกลางภาพเป็นรูปลูกโลกลอยเด่นอยู่เหนือกะบะห์ และมีแถบตัวอักษรคำว่า อาชาน คาดกลางอยู่บนลูกโลก ส่วนด้านล่างของปกหนังสือมีข้อความว่า “ต้อนรับอีคิลฮัจญะฮ์ 1392”



โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาในเล่ม 2 ดังนี้

ปกใน บทของพร โดย อาบัง มัรดี

1 บทบรรณาธิการ โดยคณะผู้จัดทำ ต้อนรับวันฮารีรายอ อัยดิลอัฎฮา และขึ้นปีใหม่

2 กุศุบะห์ โดย อาบังมัรดี ตะลุบัน

4 อรรถาธิบายอัลกุรอาน โดย อิบดุลกอรี บูเกะกูเล็ม มายอ

5 วินัยคือจิตวิญญาณการพัฒนา โดยอาเยาะห์ เราะห์มาน ดอเฮ

7 สังคมดิจิทัลของหนุ่มสาวก็จะดีไปด้วย โดยฮัสหมัด อับดุลกอเดร์ ลีโคน

9 คอลัมน์ภาพภาษา

10 คอลัมน์ข่าว-ข่าว

11 บทบาทสตรีอิสลาม โดย ซูลา คารุลอัฟลา สะก่า

14 บทกวี โดย ยูริยะห์ ยูห์รี บาตะกูโบร์

15 บทกวี โดย ชัมรี ปัตตานี

16 ข่าวในประเทศ/ ข่าวท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี

19 คอลัมน์ความรู้ทางการแพทย์ฉบับย่อ ต่อจากฉบับที่แล้ว

25 คอลัมน์เพื่อนอาชาน

26 คอลัมน์ประโยชน์ของการอ่าน โดย อาบัง อันซอริ

28 ฟอรัมนักศึกษา

ปกหลังด้านใน พจนานุกรม

จากข้อมูลที่สามารถค้นหาได้ หลังจากนั้นในนิตยสารอาชานปีที่ 1 ฉบับที่ 5 เดือนชาวาล ปี ฮ.ศ.1393 (ธันวาคม 2516) ได้มีการเปลี่ยนแปลงหน้าปกนิตยสารที่ต่างจากสองฉบับที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัด โดยฉบับนี้หน้าปกนิตยสารอาชาน มีพื้นเป็นภาพกราฟฟิก ตรงกลางเป็นภาพจากข่าวหนังสือพิมพ์ คือ ภาพของนายกรัฐมนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ ขณะประกาศรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีข้อความภาษามลายูที่เป็นตัวพิมพ์อธิบายว่า ดร.สัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีคนใหม่ของประเทศไทย เริ่มปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 หลังเหตุการณ์นองเลือดในกรุงเทพฯ ที่เริ่มตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2516 จนถึงวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2516 ในเหตุการณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประท้วงเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ส่วน ด้านข้างของปกหนังสือมีข้อความในแนวตั้งว่า IDILFITRI 1393 และด้านล่างของปกมีข้อความว่า เผยแพร่ความรู้อิสลาม อันเป็นตัวพอนต์พิมพ์จากตัวเรียง



โดยนิตยสารอาชานเล่ม 5 มีเนื้อหา ดังนี้

- 1 บทบรรณาธิการ โดย อัล -อันซอริ เซก เอช กล่าวต้อนรับเดือนรอมฎอน และอธิบายเหตุผลว่าอาชานจำเป็นต้องขึ้นราคา
- 2 กุศุบะห์ วันศุกร์ โดย อาศัย ฮัจยี ซอและห์ บางนรา
- 4 อรรถาธิบายอัลกุรอาน โดย อิบดุลกอรี บูกะกูเล็ม
- 5 การขยายตัวของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตอนที่ 2 อินโดจีน โดย อารีฟิน ฮัจยี มูฮาหมัดนูร์ นิลัมปูรี (มาเลเซีย)
- 7 ชีวิตประวัติกุศุคสำคัญของโลก 2 “รพินทรนาถ ฐากูร” โดย บัสมาน คีวานี
- 8 ความคิดเห็นจากผู้อ่าน
- 9 คอลัมน์ความรู้ทางการแพทย์ฉบับย่อ เรื่อง “ความแข็งแรงและหน้าที่ของหัวใจ” โดย บะห์เรน ฮาซัน อับดุลเราะห์มาน
11. ความคิดเห็นจากผู้อ่าน
12. คอลัมน์ภาษา , คอลัมน์ข่าว
13. คอลัมน์ถาม-ตอบ อาชาน โดย อัล หหมัด ลีโดน
15. เรื่องสั้น เงามะท้อน (Bayang-Bayang) โดย มามา ดูรุม่า ปัตตานี
18. บทกวี โดย I. Lutfi – U. Kota Berchahaya
19. บทกวี โดย Mas Sabri และ Juariah Jaha
20. คอลัมน์ประโยชน์ของการอ่าน โดย อา บัง อันซอริ
22. คอลัมน์จิตวิทยา เรื่อง “จะมีชีวิตอยู่อย่างไร” แปลโดย Myah Deans ปาดังญอ
23. ข้อสังเกต เรื่องสำคัญๆ ที่มีการหลงลืม โดย คนช่างสังเกต อาชาน
26. กระซิบ กระซิบ เดือนถือศีลอด โดย มุสศอฟา อิบรอฮิม
27. ประกาศประกวดเรื่องสั้น ชิงรางวัล โดย กองบรรณาธิการ
28. คอลัมน์เพื่อนอาชาน

ปกด้านหลังใน พจนานุกรมอาชาน

ต่อมาในนิตยสารอาชานฉบับปีที่ 1 ฉบับที่ 6 เดือนซุลฮิจญะห์ ฮ.ศ.1393 (กุมภาพันธ์ พ.ศ.2517) มีภาพปกเป็นรูปสถานีรถไฟเมืองยะลา ที่มีประชาชนกำลังรอขึ้นขบวนรถไฟจากสถานียะลาขึ้นไปยังกรุงเทพฯ เพื่อเดินทางไปประกอบพิธี

ฮัจย์ยังเมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบียในปี พ.ศ.2516 โดยมีข้อความว่า “ครบรอบ 1 ปี นิตยสารอาซาน” ขนานข้างรูปภาพทั้งซ้าย ขวาและด้านล่าง



กล่าวได้ว่า บทบรรณาธิการฉบับนี้ซึ่งมีชื่อว่า “หม้อข้าว” เริ่มมีเนื้อหาแตกต่างไปจากบทบรรณาธิการในฉบับก่อนๆ หน้า นั้น โดยกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์การเมืองโลกและผลกระทบต่อสังคมปาตานี กล่าวคือ เริ่มเกริ่นนำด้วยเรื่องการขึ้นราคาน้ำมัน การประชุมของผู้นำชาติมหาอำนาจของโลกต่อราคาน้ำมัน และการเพิ่มจำนวนหน้าของนิตยสารอาซานพร้อมๆ กับการขึ้นราคาขายในวาระที่นิตยสารครบรอบปี ในประเด็นเรื่องหม้อข้าวตามชื่อเรื่องนั้น บทบรรณาธิการกล่าวถึงสภาวะที่อาจจะไม่สบายใจอันเนื่องมาจากกลุ่มประเทศอาหรับลดปริมาณการผลิตน้ำมัน จึงส่งผลให้ราคาน้ำมันพุ่งสูงขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้วก็ไม่ควรที่จะ โยนความผิดให้กลุ่มประเทศอาหรับ หากควรจะเป็นปัญหาที่เกิดจากกลุ่มประเทศมหาอำนาจที่พยายามสนับสนุนให้ชาติอียิปต์เกิดขึ้น ในดินแดนอาหรับ เพราะหากไม่มีชาติอียิปต์เกิดขึ้นย่อมทำให้แผ่นดินอาหรับเกิดความสงบสุขขึ้นตามมา และหากเศรษฐกิจโลกที่ผูกติดกับราคาทองคำเปลี่ยนมาเป็นการผูกติดกับราคาน้ำมันในภายหน้าย่อมจะเกิดสงครามระหว่างชาติใหญ่ที่ยึดครองชาติอาหรับ ซึ่งหากเรื่องนี้เกิดขึ้นจริงแล้ว ผู้แพ้จะกลายเป็นเจ้า ส่วนผู้ชนะก็กลายเป็นถ่านอย่างแน่นอน และสำหรับมุสลิมแล้วก็ไม่สมควรที่จะกล่าวหาประเทศอาหรับว่าเป็นเหตุให้น้ำมันขึ้นราคา เพราะพวกเขาเหล่านั้นคือพี่น้องเรา เราต้องยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นและขอคู่อำให้พี่น้องเราประสบชัยชนะ ส่วนเนื้อหาอื่นๆ ในเล่มมีดังนี้

- 1 บทบรรณาธิการเรื่อง “หม้อข้าว” โดย อัล-อันซอรี เซก เอช
- 4 ธรรมชาติของอัลกุรอาน โดย อิบดุลกอรี บูเกะกูเล็ม
- 6 ความประเสริฐของคูอา โดย Elias Awang Mahyudin
- 8 ชีวิตประจำวันบุคคลสำคัญของโลก “มุฮัมมัดอาลี จินนาห์” โดย บัสมาน ดิวานี
- 11 เรื่องสั้น “กลับไปสู่จุดเริ่มต้น” โดย กอเซ็ม ดาเวด อิสฮาก อัลบาดาวิ
- 15 คอลัมน์ข่าว -ข่าว
- 16 เรื่องสั้น “อาทิตย์สาดส่องในชนบทอันงดงาม” โดย อิสมาแอล ฮัจยี อับดุลกอเดร์
- 21 คอลัมน์ความรู้เศรษฐกิจ เรื่อง “อะไรคือความรู้พื้นฐานสำหรับผู้ที่จะวิเคราะห์เศรษฐกิจอิสลาม” โดย อับดุลกอเดร์ เอ. โกอ
- 23 นำนำเรื่องราวระหว่างมนุษย์ โดย อัล-อันซอรี เซก

24-25 บทกวี

26 เรื่องสั้น “ชาวประมงคนหนึ่ง” ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน

28 เรื่องสั้น “การล่องหวงของเมืองใหญ่” (Pelesit Kota) โดย Arzoo A. Samad

33 จากใจนักเขียนประจํานิตยสารอาซัน

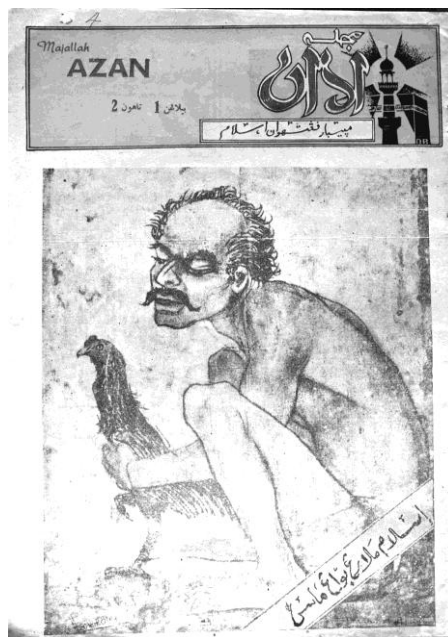
40 เพื่อนอาซัน

42 คอลัมน์ภาษา

ปกหลังด้านใน พจนานุกรมอาซัน

ต่อมาเมื่อนิตยสารอาซันขึ้นปีที่ 2 กล่าวได้ว่าภาพปกนิตยสารของปีที่ 2 ฉบับที่ 1 รอบิอุลอาวาล 1394

(พฤษภาคม 2517) มีความแตกต่างจากฉบับที่ผ่านๆ มาอย่างสิ้นเชิง คือลดบรรยากาศขริบขลุ่ยทางวิชาการลง และเปลี่ยนมาใช้ท่วงทำนองเสียดเย้ยแทน โดยนำเอาภาพวาดรูปชายหัวเถิกหนวดเรียวยาวนุ่งผ้าเตี่ยวไม่สวมเสื้อ คู่มือกรรวน กำลั้งนั่งของๆ อู้มคล้าไก่ชนอยู่เหมือนนักเลงไก่ชนที่สามารถพบได้ตามชนบททั่วทุกภูมิภาคของไทยมาขึ้นปกแทน จนดูแทบไม่แตกต่างไปจากนิตยสารโดยทั่วไป พร้อมกับมีคำโปรยคาดบนปกหนึ่งสื่อกว่า “อิสลามห้ามฆ่าเวลา”



กล่าวได้ว่า บทบรรณาธิการ เรื่อง “ศูนย์การศึกษาอิสลาม” ในเล่มนี้ คือข้อเสนอที่จะให้มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยภาคประชาชน อันเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวอันนำมาสู่การผลิตนิตยสารอาซัน โดยได้ยกเหตุผล 6 ประการ คือ มีโรงเรียนสอนศาสนามากกว่า 200 แห่ง และมีนักศึกษามากกว่า 25,000 คน โดยที่ยังไม่มีสถาบันการศึกษาอิสลามระดับอุดมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศก็มีจำนวนมากขึ้น ความเป็นไปได้ดีที่เป็ดกว้าง คือ ต้องรื้อฟื้นสมาคมโรงเรียนสอนศาสนาของประชาชนขึ้นมาใหม่ และประการสุดท้าย คือนักศึกษาส่วนใหญ่ยากจนไม่สามารถไปศึกษาต่อต่างประเทศได้ ส่วนเนื้อหาอื่นๆ ในเล่มมีดังนี้

2 บทบรรณาธิการ เรื่อง “ศูนย์การศึกษาอิสลาม”

3 คู้ดบะห์วันศุกร์ โดย อัสหมัด ลี โคน

- 5 อรรถาธิบายอัลกุรอาน โดย อิบน์ญอลิรี บูเกะกูเล็ม
- 7 ตะเซาฟู เรียบเรียงโดย อับดุลกอเดร์ เอ . โกบ
- 9 เรื่องจากปก “อิสลามห้ามฆ่าเวลา” โดย ชัมซี ยายอ
- 11 คอลัมน์จากยกยอकार์ต้า ตอนที่ 1 โดย คิวานี
- 13 คอลัมน์จากมาคินะห์ เรื่อง “มัสยิดและบทบาทในการสร้างสรรค์สังคม” โดย อิสมาแอล ลุดฟี
- 17 คอลัมน์ภาพภาษา
- 18 บันตุน (บทกลอน) โดย กะฮานีและครอบครัว
- 19 ชิวประวัติบุคคลสำคัญของโลก “ระเด่น อาเจ็ง การ์ดีนี” โดย Alba Kerawat
- 21 ข่าวความเคลื่อนไหวในวงการอาชาน โดยผู้สื่อข่าวอาชาน
- 23 บทกวี
- 24 เรื่องยาว ตอนที่ 1 เรื่อง “ว่าวทะเล” โดย มามา ดูรูมา
- 27 คอลัมน์จิตวิทยา เรื่อง “การพูดที่จู่ใจคน” แปลจาก Psychologist Magazine โดย Myah Deans
- 30 เพื่อนอาชาน

หลังจากที่ตีพิมพ์ฉบับปีที่ 2 เล่มที่ 1 ออกมาแล้ว ก็ไม่มีข้อมูลว่ามีการตีพิมพ์นิตยสารอาชานออกมาจำหน่ายอีก โดยสาเหตุที่ทำให้ต้องยุติการผลิตลงนั้นมีสาเหตุหลักมาจากกำลังสำคัญในการผลิตต้องเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นก็ปรากฏนิตยสารชื่อแบบเดียวกัน แต่จัดทำโดยคณะกรรมการคนละกลุ่ม คือนิตยสารเกอมาอาชาน (Gema Azan) โดยออกในนามนิตยสารภายใต้คณะกรรมการอิสลามจังหวัดนราธิวาส⁸

เวทีแห่งการวิพากษ์สังคม

แม้ว่านิตยสารอาชานจะมีการโปรยหัวหนังสือว่าเป็นนิตยสารเพื่อการเผยแพร่ความรู้อิสลาม แต่กลับพบว่าส่วนของเนื้อหาที่ทรงพลังของนิตยสาร คือบทความหรือข้อเขียนด้านการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและวรรณกรรม ขณะที่การเผยแพร่ความรู้อิสลามนั้น กลับมีเนื้อหาไม่ถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนหน้าหรือพื้นที่หน้ากระดาษ สิ่งที่น่าสนใจคือ ภายใต้การกำหนดแนวทางการนำเสนอเนื้อหาว่าด้วยการเผยแพร่ความรู้ศาสนาอิสลามนั้นพบว่า นิตยสารเล่มนี้กลับนำเสนอเนื้อหาที่มีความหลากหลายและอาจจะข้ามพ้นกรอบการนำเสนอเนื้อหาด้านการเผยแพร่ศาสนาอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ มีการนำเสนอเนื้อหา ทั้งเรื่องทางสังคม วิทยาศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และชีวประวัติบุคคลสำคัญของโลก โดยเนื้อหาที่ยึดครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของจำนวนพื้นที่หน้ากระดาษ คือ ส่วนของบทความการแสดงความคิดเห็นในประเด็นทางสังคมและการศึกษา กับส่วนของเนื้อหาวรรณกรรม คือ เรื่องสั้นและบทกวี

ในสถานการณ์ที่การเมืองในประเทศโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครกำลังเกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาอยู่นั้น แม้จะเป็นชุมชนชายขอบแต่นิตยสารฉบับนี้ก็ไม่ได้ทิ้งการเกาะกระแสทางการเมืองที่เกิดขึ้น ดังที่ได้ตีพิมพ์ภาพนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังจากเกิดเหตุการณ์ลือชื่อของขบวนการนักศึกษา ปัญญาชนเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2516 แต่ก็ไม่ได้มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาการนำเสนอเนื้อหาทางการเมืองจะพบว่าได้มีการนำเสนอในหลากหลายรูปแบบที่แตกต่างกัน

กล่าวคือ แม้จะไม่มีบทความหรือข้อเขียนที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยตรง แต่จะพบเนื้อหาการวิพากษ์วิจารณ์สังคมที่เข้มข้นตรงไปตรงมาในข้อเขียนเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เช่น ในเนื้อหาของคู้ตะบะห์หรือบทบรรยาย

⁸ สัมภาษณ์ นายอาซีซี อัจยีอับดุลสมัด, เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2554.

ธรรมชาติของการละหมาดวันศุกร์จะพบว่าเป็นเนื้อหาการวิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของคนในสังคมที่ถือปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เช่น การละเล่นรื่นเริงในวันฮารีรายอหรือวันตรุษออกบวชของชาวมุสลิมและพฤติกรรมอื่นๆ ที่ไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ในขณะเดียวกัน ข้อเขียนจำนวนหนึ่งที่เป็นทัศนะจากผู้อ่านที่ส่งมาลงตีพิมพ์แทบทั้งหมดนั้นเป็นการแสดงความคิดเห็นทางสังคมวัฒนธรรม หรือการวิพากษ์วิจารณ์สังคมโดยตรงไปตรงมา ส่วนในแง่หนึ่งเนื้อหาของเรื่องสั้นต่างๆ ที่ตีพิมพ์ในนิตยสารก็ล้วนเป็นการนำเสนอเนื้อหาเชิงสังคมการเมือง-วัฒนธรรมที่เป็นเรื่องราวของการสะท้อนสังคมแทบทั้งสิ้น

นอกจากนั้น หากพิจารณาถึงเนื้อหาพบว่า ส่วนแรกเป็นการอธิบายคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่ง ผู้เขียนจะละไว้ ซึ่งการแสดงทัศนะเชิงวิพากษ์ โดยจะเป็นการเขียนเชิงวิชาการตามขนบแนวทางการอธิบายถึงเนื้อหาคำสอนของบทบัญญัติในคัมภีร์อย่างตรงไปตรงมา แต่ในข้อเขียนที่เป็นบทบรรยายธรรมสำหรับพิธีละหมาดวันศุกร์หรือคู้ตบะฮ์นั้น จะเป็นเวทีของการวิจารณ์สังคมอย่างแหลมคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากจุดยืนของกลุ่มผู้ผลิตนิตยสารอาชานที่แสดงตนเป็นผลผลิตของปัญญาชนรุ่นใหม่ร่วมสมัยแล้ว จึงเป็นที่เข้าใจได้ถึงเนื้อหาการวิพากษ์วิจารณ์สังคมที่มีการวิพากษ์อย่างตรงไปตรงมาเพื่อสะท้อนสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นอย่างร่วมสมัย โดยในนิตยสารอาชานฉบับแรกมีบทบรรยายธรรมหรือ คู้ตบะฮ์ของวันฮารีรายออีดิลฟิตรี (วันสิ้นสุดการถือศีลอดเดือนรอมฎอน) ในหน้าที่ 9 ในชื่อเรื่องว่า “เนื้อแท้ของฮารีรายอ” ซึ่งเป็นบทวิพากษ์สังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะสังคมปัตตานีอย่างเข้มข้น ตัวอย่างเช่น

พี่น้องมุสลิมทั้งหลาย ไม่มีความหมายอะไรเลยสำหรับเสียงตักบิร ที่ดังกระหึ่มจากมัซยิดและสุเหร่า ถ้าหากไม่เข้าใจคำถามง่ายๆ ช่างต้น กล่าวได้ว่า บางส่วนของพี่น้องมุสลิมในวันนี้ได้ตักศาสนาไปแล้ว เพราะเพียงเปล่งเสียงตักบิร สรรเสริญความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าแต่เพียงริมฝีปาก ทั่วๆ ที่พฤติกรรมการกระทำของเขาไม่ใช่เพื่อพระเจ้าเป็นเจ้า แต่คือการละเล่นมหรสพ ภาพยนตร์ มะโย่งและมโนราห์ต่างหากที่พวกเขาให้ความสำคัญ ไม่ใช่พระเจ้าเป็นเจ้าที่พวกเขาสรรเสริญ แต่เป็นน้ำตกและสถานที่อบายมุขต่างหากที่พวกเขาสรรเสริญ ไม่ใช่พระเจ้าเป็นเจ้าหรือที่พวกเขายกย่องจิตชู แต่เป็นงานเดินรำ สถานที่รื่นเริง เช่น ปาแดเบ็ง ที่พวกเขาจิตชูยกย่อง⁹ เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาในนิตยสารส่วนที่เป็นทัศนะวิพากษ์วิจารณ์แล้วก็จะพบว่า การแสดงทัศนะการวิพากษ์วิจารณ์สังคมได้ปรากฏอยู่ในทุกฉบับของนิตยสาร โดยในฉบับแรกที่นอกจากในคู้ตบะฮ์ฮารีรายอที่สะท้อนสภาพสังคมมุสลิมปัตตานีเลื่อมถอยด้านจริยธรรมศาสนา ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว ความบันเทิง งานมหรสพ อย่างการเที่ยวงาน “ปาแดเบ็ง” ซึ่งก็คือสนามศักดิ์สิทธิ์กลางเมืองปัตตานีอันเป็นสถานที่จัดงานมหรสพประจำปีที่มีการแสดง การละเล่นและขายสินค้า เป็นที่ท่องเที่ยวในเทศกาลต่างๆ อันเป็นที่นิยมของประชาชนมาก มากกว่าการดำเนินตามแนวทางของอิสลามที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ยังมีบทความ “บทบาทหน้าที่ของนักศึกษามุสลิมต่อศาสนา” ที่เน้นย้ำว่า หน้าที่ต่อศาสนานั้นไม่ใช่เพียงการสละชีวิตในสนามรบตามที่มักเข้าใจกันในคนหนุ่มๆ ของเราในวันนี้ที่ว่า หากต้องการเสียดสละเพื่อศาสนาแล้ว จำเป็นต้องถือดาบและหอกเข้าสนามรบ แต่โดยแท้จริงศาสนายังมีภาระหน้าที่ๆ ต้องพึ่งพาพลังของนักศึกษา คือ ภารกิจที่ต้องทำให้บุตรหลานหลุดพ้นจากสภาพไม่รู้หนังสือ อันเป็นภารกิจของนักศึกษามุสลิมที่จะต้องทำให้คนไม่รู้หนังสือได้รู้ และมีความรู้เท่าที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต

⁹ ฮาซัน ฮูเซน สะก่า, “เนื้อแท้ของฮารีรายอ,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ธันวาคม 2515), หน้า 9.

ความเจ็บปวดประการหนึ่ง ถ้าหากเราวิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ส่วนใหญ่ของมุสลิมบ้านเราในวันนี้ คือ หากเรามองด้วยสายตา Optimist ก็จะพบว่าเราอ่อนแอแปลกแยก แต่เมื่อมองด้วยมุมมองเศรษฐกิจก็พบว่าเขาเหล่านั้นยากจนและอนาถา มองด้านการศึกษาพบว่า เขาเหล่านั้นโง่เขลาและไม่มีความรู้ มองด้านวัฒนธรรมก็เห็นชัดเจนว่าเขาเหล่านั้นถูกล่อลวงและมัวเมาอยู่กับวัฒนธรรมตะวันตกกับบรรดาหลากหลายแฟชั่น...¹⁰

ดังนั้นนอกเหนือจากการแสดงทัศนะเชิงวิพากษ์ที่ตรงไปตรงมาแล้ว ยังพบว่ามีเนื้อหาที่นำเสนอสภาพสังคมด้านลบอย่างจะแจ้ง ดังเช่นในบทความเรื่อง “สังคมจริยธรรมของหนุ่มสาวก็ดีขึ้น” ในนิตยสารอาชาน ฉบับที่ 2 ที่นำเสนอเนื้อหาพัฒนาของสังคมในระดับต่างๆ พร้อมกับนำเสนอสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

...ในเมืองก็เช่นกันที่มีสิ่งชักนำวัยรุ่นลงสู่ความตกต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงภาพยนตร์ ทุกวันนี้ภาพยนตร์เกี่ยวกับเซ็กส์กำลังได้รับความนิยมมาก คนดูพากันหลั่งไหลไปท่วมโรงภาพยนตร์เมื่อมีภาพยนตร์เกี่ยวกับเซ็กส์เข้าฉาย นี่เป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้จริยธรรมของวัยรุ่นเสื่อมเสีย ตัวอย่างเช่น เราได้ยินคนพูดกันหรือได้อ่านจากหนังสือพิมพ์ที่รายงานเหตุการณ์การข่มขืนที่เกิดขึ้นหลังจากฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับเซ็กส์ กระทั่งมีรายงานว่าเกิดเหตุการณ์แบบนี้ในระหว่างที่ภาพยนตร์กำลังฉาย คือเกิดขึ้นในห้องน้ำของโรงภาพยนตร์นั่นเอง!¹¹

อย่างไรก็ตาม บทบาทของการวิพากษ์วิจารณ์สังคมของนิตยสารอาชานได้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนโดยไม่หลบเร้นเมื่อนิตยสารฉบับปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ปรากฏโฉมออกมาใน พ.ศ.2517 คือการตีพิมพ์ภาพปกนิตยสารเป็นภาพวาดรูปชายหัวเด็กหนวดเรียวขวานุ่งผ้าเตี่ยวไม่สวมเสื้อหนังของๆ จับไม้ชนพร้อมกับคำโปรยบนปกหนังสือว่า “อิสลามห้ามฆ่าเวลา” ในขณะที่บทความชื่อเดียวกับในหน้า 10 ก็ได้ฉายให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในสังคม กล่าวคือ

ในสังคมเรามีคนอยู่ในกลุ่มที่สองนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่ใช่สิ่งใหม่ ที่บางส่วนของคนเราชอบที่จะใช้เวลาให้หมดไปกับการพูดคุยไร้สาระที่ร้านกาแฟ ร้านตัดผม และไม่น้อยเช่นกันที่ใช้เวลาว่างของพวกเขาไปกับการเล่นหมากรุก กระดานหมากฮอส ส่วนพวกวัยรุ่น (ไม่ใช่ทั้งหมด) ก็ชอบไปไหนมาไหนอย่างไร้จุดหมาย จับกลุ่มที่โรงภาพยนตร์ ป้ายรถเมล์ มั่วสุมกัน ดูเขาอ่อนผู้หญิง อันเป็นความพยายามเพิ่มปริมาณบาปบนบ่าของตัวเอง!¹²

การกระตุ้นส่งเสริมการอ่านภาษามลายู

ดังที่ได้เกริ่นนำไปแล้วว่า นัยสำคัญของการด้านอำนาจรัฐของนิตยสารอาชาน คือ การเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ภาษามลายูในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผลิตโดยบุคลากรในพื้นที่เอง ในบริบททางสังคมการเมืองที่รัฐกำลังดำเนินนโยบายการลดทอนการใช้ภาษามลายู โดยมีคำสั่งให้หยุดสอนภาษามลายูในสถานศึกษา ดังนั้นการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ภาษามลายูในนามของกลุ่มหรือชมรมโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามเพื่อการเผยแพร่ความรู้อิสลามจึงเท่ากับการสวนกระแสนโยบายของรัฐอย่างชัดเจน นอกจากนั้น ดูเหมือนว่าเนื้อหาการนำเสนอยังต้องการแสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จของระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม ระบบการศึกษาแบบปอเนาะที่สามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้

¹⁰ เอช. เอ็ม. อัมรี, “บทบาทหน้าที่ของนักศึกษามุสลิมต่อศาสนา,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ธันวาคม 2515), หน้า 6

¹¹ อัสหมัด อับดุลกอเดร์ ลี โคน, “สังคมจริยธรรมของหนุ่มสาวก็ดีขึ้น,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2516) หน้า 8.

¹² ชัมซี ยายอ, “อิสลามห้ามฆ่าเวลา,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม 2517) หน้า 10.

วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๖ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ม.อ.) วิทยาเขตปัตตานี

อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะเห็นได้ว่าภาษามลายูในนิตยสารอาชานเป็นภาษามลายูกลางที่ทันสมัย เนื้อหาในงานเขียนต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษา โดยเฉพาะการใช้ภาษามลายูที่มีการทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่ผู้เขียนหรือคณะผู้จัดทำมีความเชี่ยวชาญอันเป็นผลมาจากระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่รัฐกล่าวหาว่าเป็นระบบการศึกษาที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนใหม่สู่ความทันสมัย

ในสภาวะการณ์ที่ดูเหมือนจะมีแรงกดดันจากนโยบายของรัฐในการส่งเสริมให้มีการใช้ภาษาไทยในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามและการไม่หนุนเสริมการใช้ภาษามลายูในโรงเรียนปอเนาะในขณะนั้น นิตยสารเล่มนี้จึงกลับเป็นการก่อการในทางตรงข้าม ด้วยการเชิญชวนผู้อ่านให้ส่งบทกวีและเรื่องสั้นที่เขียนเป็นภาษามลายูเพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ อีกทั้งได้มีกิจกรรมการประกวดเรื่องสั้นประจำปีเพื่อการชิงรางวัลจากกองบรรณาธิการซึ่งในแต่ละฉบับได้มีบทกวีจากกลุ่มผู้อ่านที่ส่งมายังกองบรรณาธิการได้ตีพิมพ์เป็นระยะควบคู่กับชิ้นงานของนักเขียนประจำ ในขณะที่ข้อยกเว้นข้อเขียนโดยกองบรรณาธิการที่ปรากฏในทุกฉบับคือบทความว่าด้วยประโยชน์ของการอ่านที่ชักชวนเยาวชนให้เห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือที่เน้นถึงการอ่านที่ไม่เฉพาะเจาะจงว่าต้องเป็นเนื้อหาทางศาสนาเพียงอย่างเดียว พร้อมกับเนื้อหาว่าด้วยประโยชน์ของการอ่านหนังสือแล้ว ทุกฉบับจะมีส่วนเนื้อหาการอธิบายศัพท์ภาษามลายูในลักษณะของพจนานุกรมอันแสดงถึงความสนใจและความเชี่ยวชาญด้านภาษาของคณะผู้จัดทำ อันเท่ากับเป็นการแสดงนัยยะของการปฏิเสธข้อกล่าวหาถึงความด้อยประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษาปอเนาะแบบดั้งเดิม ซึ่งกลุ่มคณะผู้จัดทำนิตยสารอาชานล้วนผ่านการศึกษาในระบบปอเนาะมาทั้งสิ้น

แม้ว่านิตยสารอาชานจะสร้างภาพลักษณ์ของนิตยสารในฐานะสื่อที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม แต่นิตยสารเล่มนี้ก็มิละเลยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในรูปแบบการนำเสนอข่าว โดยมีการเสนอข่าวท้องถิ่น ข่าวกิจกรรมการปฏิบัติภารกิจของผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี และข่าวสารในแวดวงการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งการนำเสนอเป็นไปตามรูปแบบการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ทั่วไป นอกจากนี้ การตีพิมพ์รายชื่อสมาชิกก็เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของภาคสังคม โดยในส่วนนี้จะมีการนำเสนอในหลากหลายลักษณะคือ การตีพิมพ์รายชื่อพร้อมที่อยู่ของสมาชิกในนามเพื่อนอาชาน การเปิดคอลัมน์ฟอรัมเพื่อการเชิญชวนผู้อ่านร่วมส่งข้อเขียนมายังกองบรรณาธิการเพื่อลงตีพิมพ์โดยฉบับแรกเชิญชวนผู้อ่านส่งเรื่องในหัวข้อ “ทำไมนักศึกษาของเราไม่สนใจการอ่าน” ฉบับที่ 2 เรื่อง “หนังสือคือแหล่งของความรู้” ทั้งยังมีการประกาศเชิญชวนส่งเรื่องสั้นประกวดชิงรางวัล โดยมีสื่อมูลค่า 100 บาท เป็นของรางวัลสำหรับผู้ชนะเลิศ

นอกจากนี้ ความหลากหลายของการนำเสนอเนื้อหาในนิตยสารเพื่อการเผยแพร่ความรู้อิสลามฉบับนี้ยังครอบคลุมถึงเรื่องทางการแพทย์ คือ บทความเรื่องการสร้างและหน้าที่ของเม็ดเลือด และเรื่องระบบและการทำงานของหัวใจ, บทความเรื่องบทบาทของสตรีในอิสลาม, บทความด้านจิตวิทยาที่ระบุว่าแปลมาจากนิตยสารจิตวิทยา (Psychologist Magazine), บทความด้านเศรษฐกิจเรื่องความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจ, รวมทั้งเนื้อหาด้านภูมิศาสตร์ที่นำเสนอเรื่องอิน โดจิน เป็นต้น

สำหรับข้อพิจารณาถึงความสนใจและการมีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการใช้ภาษาของปัญญาชนกลุ่มนี้นั้น สามารถพิจารณาได้จากงานเขียนต่างๆ ในนิตยสารในประเด็นต่างๆ นั้นจะมีการใช้ภาษาที่เป็นสากล คือการใช้ภาษามลายูทับศัพท์ภาษาอังกฤษอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น crisis, generation, dynamic, aspect, tradition, Christmas, necktie, drama, engine, bungalow, sport, process, picnic, album, organization, factor, optimist, economy, traditional, fashion, imperialism, revolution, discipline, individual, condition, situation, progressive, analysis, moral, sex film, theme, dialogue, technique, sympathy, family, captain, forum, coupon, orthodox เป็นต้น รวมทั้งในนิตยสารอาชานยังมีบทความที่

แปลจากภาษาต่างประเทศ ดังเช่น คอลัมน์ความรู้เบื้องต้นด้านการแพทย์ที่แปลเรียบเรียงจากสารานุกรมการแพทย์ (Medical Encyclopedia), สารานุกรมวิทยาศาสตร์ (Living World of Science) และ หนังสือการแพทย์ในภาษามลายู (Kesehatan) ดังที่จะเห็นว่า มีศัพท์เทคนิคทางการแพทย์เป็นจำนวนมากในบทความหรือในคอลัมน์จิตวิทยาที่เสนอเนื้อหาที่เรียบเรียงจากวารสาร Psychologist รวมทั้งนิตยสารอาชานทุกฉบับมีคอลัมน์พจนานุกรมภาษามลายู-มลายูสำหรับนักเรียนนักศึกษา ส่วนสำคัญอีก อย่างหนึ่งของเนื้อหาที่มีการนำเสนอในนิตยสารนี้ คือ การตีพิมพ์ประวัติบุคคลสำคัญของโลก โดยมีการเสนอชีวประวัติบุคคลสำคัญของโลก 3 คน คือ ระเบิด อาเจ็ง คาร์ดินี สตรีผู้เป็นสัญลักษณ์ของการศึกษาสมัยใหม่ของอินโดนีเซีย, รพินทรนาถ ฐากูร กวี นักเขียนและนักการศึกษาชาวอินเดีย และมุฮัมหมัด อาลี จินนาห์ ผู้นำการเรียกร้องเอกราชผู้ก่อตั้งประเทศปากีสถาน การนำเสนอประวัติบุคคลสำคัญของโลกเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดทางการเมืองของคณะผู้จัดทำหนังสือ กล่าวคือ แม้ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ความรู้อิสลาม แต่การนำเสนอประวัติบุคคลสำคัญของโลกก็ไม่ได้เน้นถึงบุคคลสำคัญในศาสนาอิสลามอันแสดงให้เห็นเป้าหมายทางการเมืองที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม เนื้อหาที่โดดเด่นอันเป็นอัตลักษณ์ของนิตยสารอาชาน คือ เนื้อหาที่เป็นงานวรรณกรรมมลายู ซึ่งจะ เป็นหัวข้อในการวิเคราะห์ต่อไป

นิตยสารอาชานในฐานะสนามวรรณกรรมมลายู

การที่นิตยสารอาชานกำหนดเจตจำนงในการผลิตอย่างชัดเจนว่ามีเป้าประสงค์เพื่อการเผยแพร่ความรู้อิสลามตามที่ระบุไว้ในที่ปกนิตยสาร แต่นำสนใจว่าภาพรวมของเนื้อหาการนำเสนอของนิตยสารฉบับนี้กลับมีเนื้อหาของงานวรรณกรรมภาษามลายูอยู่ในปริมาณมากและโดดเด่นเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาทั้งหมดในนิตยสารทั้ง 5 ฉบับที่ผู้เขียนสามารถค้นหาได้ ปรากฏว่ามีการตีพิมพ์งานวรรณกรรมทั้งที่เป็นบทกวีและเรื่องสั้นอยู่ทั้งสิ้น 23 ชิ้น โดยเป็นบทกวีจำนวน 16 ชิ้น และเป็นเรื่องสั้นอีกจำนวน 7 เรื่อง โดยบทกวีที่ตีพิมพ์นั้นบางส่วนปรากฏว่า ผู้เขียนเป็นบุคคลที่มีชื่ออยู่ในกองบรรณาธิการ และมีบางส่วนเป็นผลงานของบุคคลอื่นที่ไม่ปรากฏชื่ออยู่ในกองบรรณาธิการ ในขณะที่ผลงานเขียนที่เป็นเรื่องสั้นก็เช่นกัน คือบางส่วนเป็นผลงานของคณะบรรณาธิการและมีเรื่องสั้นอีกบางเรื่องเขียนโดยนักเขียนที่ไม่เป็นบุคคลในกองบรรณาธิการ ทั้งยังมีเรื่องสั้นอีกบางส่วนที่เป็นผลงานจากการประกวดเรื่องสั้นชิงรางวัล ซึ่งแม้ว่าทางกองบรรณาธิการจะได้ประกาศว่าผลการประกวดจะไม่มีผู้ได้รับรางวัล แต่ทางกองบรรณาธิการก็นำเรื่องสั้นที่มีผู้ส่งเข้าประกวดมาตีพิมพ์อยู่ในนิตยสารจำนวน 2 เรื่อง และเนื่องจากการใช้ภาษามลายูเป็นทั้งการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ความเป็นมลายูและการต้านอำนาจรัฐไทย จึงจำเป็นต้องฉายให้เห็นถึง “โลก” ดังที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นเหล่านี้ กล่าวคือ

ในเรื่องสั้นชื่อ “คุณนั่นแหละคือคนที่คิด” โดย H. Adip Dusun ที่ตีพิมพ์ในนิตยสารฉบับแรก นำเสนอเนื้อหาสะท้อนปัญหาครอบครัวที่สามีต้องการหย่ากับภรรยาเนื่องจากไม่สามารถมีบุตรได้ทั้งที่ได้แต่งงานกันมานาน และสามีได้แต่งงานกับภรรยาคนใหม่ที่ทั้งสาวและสวยกว่า แต่ด้วยความดีของภรรยาหลวงที่มีความอดทนอดกลั้นและมีความรักให้สามีอย่างจริงใจทำให้สามีเห็นถึงความดีและกลับมาอยู่ด้วยกันในท้ายที่สุด¹³ ส่วนเรื่องสั้นชื่อ “เงาสะท้อน” โดย มามา ดูรูมา ฟาตอนี ที่นำเสนอเนื้อหาภาพชีวิตของข้าราชการครูวัยเกษียณที่ครั้งหนึ่งเคยดูแลดูแลเพื่อนฝูง บุคคลอื่นๆ ที่เรียนโรงเรียนศาสนาอิสลาม โดยตัวเขามุ่งเรียนสายสามัญอย่างเดียวและมองว่าการเรียนด้านศาสนาอิสลามคับแคบ มีแต่ทางตัน เจ็ดชูแต่หมวกกะปิเยาะห์สีขาวบนหัวเท่านั้น แล้วดำเนินชีวิตตัดขาดจากชุมชน เพื่อนฝูง กระทั่งตัวเองจมดิ่งอยู่กับการ

¹³ H. Adip Dusun, “คุณนั่นแหละคือคนที่คิด,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ธันวาคม 2515) หน้า 11-15

แสวงหาทางโลก กระทั่งถึงวัยเกษียณที่ต้องกลายเป็นชายแก่ที่ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ ไม่มีอำนาจบาริวาร เป็นเพียงคนแก่ที่เจ็บป่วยออดๆ แอดๆ ในยามที่ต้องการความสงบทางใจนั้น เพื่อนบ้านในชุมชนก็แทบไม่มีเพราะไม่เคยสูงส่งกับใคร ถ้อยชกถือตำแหน่งตลอดมา ดูแคลนคนที่เคร่งศาสนาว่าหัวโบราณ เมื่อไม่มีตำแหน่งหน้าที่พร้อมๆ กับสภาพร่างกายที่เจ็บป่วยก็ต้องมานั่งมองดูสภาพครอบครัวของคนแปลกแยก ภรรยาที่ลุ่มหลงหมกมุ่นอยู่กับทรัพย์สิน คຸ້นเคยแต่ชีวิตสุขสบายและปรับตัวไม่ได้เมื่อชีวิตครอบครัวต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติ ลูกชายที่อยู่ในวัยเรียนต้องอยู่ในสภาพแปลกแยกกับเพื่อนๆ ในชุมชนเนื่องจากครอบครัวของตนแปลกแยกจากคนอื่นที่วางสถานะเหนือคนอื่นจากตำแหน่งหน้าที่และทัศนคติทางสังคมของผู้เป็นพ่อ โดยในท้ายที่สุดแล้วเรื่องสั้นเรื่องนี้ได้คลายปมขัดแย้งเมื่อลูกชายเห็นทางสว่างของชีวิตโดยมุ่งกลับคืนสู่ศาสนาอีกครั้ง¹⁴

ในปีที่ 1 ฉบับที่ 6 นั้น อาจกล่าวได้ว่านิตยสารอาชานอุทิศพื้นที่ให้แก่เรื่องสั้น เนื่องจากมีเรื่องสั้นตีพิมพ์อยู่ในเล่มเดียวกันถึง 4 เรื่อง คือ เรื่องสั้นชื่อ “กลับไปสู่จุดเริ่มต้น” โดยกอเซ็ม ดาซูด อีสฮาก อัลบาดาวี เป็นเรื่องเล่าแบบบุรุษที่หนึ่ง บอกเล่าเรื่องราวความคิดคำนึงของชายหนุ่ม “ฮาลี” ที่รู้สึกสับสนกับชีวิตที่ผ่านมาที่ทิ้งเหลวไหลไม่เอาไหน ตัดการพนัน ภัยไข้เจ็บป่วยต้องเอาทรัพย์สินที่ดินของพ่อไปจำนองจำนำ กระทั่งต้องหย่ากับภรรยาที่หนีกลับบ้านเดิม อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดฮาลีได้สับสนคิดเพื่อกลับตัวเป็นคนดีและได้กลับไปขอคืนดีกับภรรยา¹⁵ เรื่องสั้นอีกชิ้นหนึ่งคือ “อาทิตย์สาดส่องในชนบทอันงดงาม” โดย อีสฮาแอล ฮัจยี อับดุลกอเดร์ เล่าเรื่องโดยตัวละครชื่อ “อัลฟายาน” เด็กหนุ่มจากชนบทที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองกับญาติ โดยสะท้อนภาพชีวิตชาวเมืองที่ใช้ชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อ ไม่เคร่งครัดในคำสอนของศาสนา โดยเฉพาะการสะท้อนภาพชีวิตในเดือนรอมฎอนของชาวเมืองผู้มีความเจริญทางวัตถุ แฟชั่นและความฟุ้งเฟ้อ ต่อมาเมื่อเขากลับไปยังหมู่บ้านในชนบท เขาก็ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งมีทั้งความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นที่มาพร้อมกับการพัฒนา มาพร้อมกับความเจริญทางวัตถุ ในขณะที่ความเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและด้านจริยธรรมกลับถดถอยลงไป¹⁶ จึงถือเป็นเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาวิพากษ์สังคมอย่างตรงไปตรงมา

ส่วนเรื่องสั้น “ชาวประมงคนหนึ่ง” ซึ่งไม่ได้ระบุชื่อผู้เขียนนั้น เป็นการเล่าเรื่องราวของชาวประมงเล็กๆ คนหนึ่งที่ต้องหาเงินสำหรับค่าเล่าเรียนของลูกในยามที่ท้องทะเลคลื่นลมแรง ไม่มีชาวประมงคนไหนกล้าออกทะเล แต่เขาจะเป็นต้องออกทะเล เพื่อต้องมีเงินจ่ายค่าเรียนของลูกที่คาดหวังว่าจะไม่มีชะตากรรมต้องเป็นชาวประมงหาเช้ากินค่ำเช่นเดียวกับตน และวาดหวังว่าลูกชายจะสามารถมีอนาคตที่ดี ทำงานมีเงินเดือนไม่ต้องคร่ำคร่าลำบากเช่นที่พ่อเป็นอยู่ เพื่อต้องการเงินจ่ายค่าเล่าเรียนของลูกเขาจึงฝืนออกทะเลในยามคลื่นลมแรงและต้องถูกคลื่นหายไปกับคลื่นลมทะเลโดยไม่มีวันกลับ¹⁷ และเรื่องสั้นอีกชิ้นหนึ่งในฉบับเดียวกันนั้นคือ “การล่อลวงหญิงของเมืองใหญ่” โดย Arzoo A. Samad ก็บอกเล่าชะตากรรมของหญิงสาวจากบ้านนอกต่างจังหวัด ที่นั่งรถไฟเข้ากรุงเทพฯ และต้องเผชิญชะตากรรมการถูกล่อลวงเนื่องจากความไร้เดียงสาและเล่ห์กลของคนเมืองหลวง¹⁸

¹⁴ มามา ดูรูมา ฟาตอนี, “เงาสะท้อน” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 (ธันวาคม 2516): หน้า 15-17

¹⁵ กอเซ็ม ดาซูด อีสฮาก อัลบาดาวี, “กลับไปสู่จุดเริ่มต้น,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 (กุมภาพันธ์ 2517): หน้า 11-14

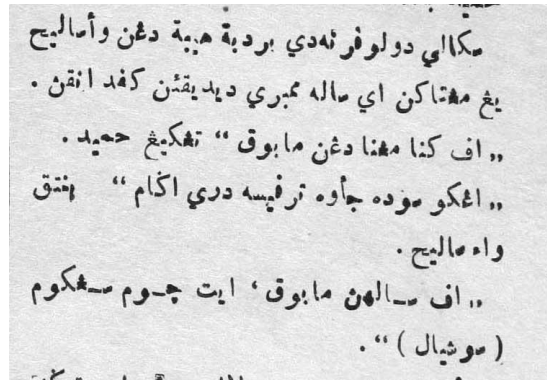
¹⁶ อีสฮาแอล ฮัจยี อับดุลกอเดร์, “อาทิตย์สาดส่องในชนบทอันงดงาม,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 (กุมภาพันธ์ 2517): หน้า 16-20

¹⁷ “ชาวประมงคนหนึ่ง” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 (กุมภาพันธ์ 2517): หน้า 26-27

¹⁸ Arzoo A. Samad, “การล่อลวงหญิงของเมืองใหญ่,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 (กุมภาพันธ์ 2517): หน้า 29-32

วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๖ คณะวิชาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ม.อ.) วิทยาเขตปัตตานี

กล่าวได้ว่า เนื้อหางานวรรณกรรมที่ตีพิมพ์อยู่ในนิตยสารอาชาน โดยภาพรวมแล้ว มุ่งเน้นการสะท้อนภาพสังคมร่วมสมัยผ่านตัวละครและบริบทของเรื่องเล่าที่น่าเสนอ อันเป็นบริบทของสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างเช่นในเรื่องสั้น “กลับไปสู่จุดเริ่มต้น” กล่าวถึงขาลีที่ทำตัวเหลวไหลคิดการพนัน กัญชาและเที่ยวสถานอบายมุข ก็ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าไปเที่ยวชองในยะลา ปัตตานีและนราธิวาส หรือเรื่องสั้น “เงาสะท้อน” ที่บทสนทนาของตัวละครพูดซึ่งใช้คำศัพท์ภาษาไทยที่เขียนด้วยภาษามลายูและมีวงเล็บคำมลายูที่ทับศัพท์ภาษาอังกฤษ เช่น คำว่า “สังคม” ในบทสนทนาที่ว่า



ครั้งก่อนเคยมีการเถียงกันอย่างรุนแรงกับเวาะสาและห์ที่กล่าวว่าเขาอบรมเลี้ยงดูลูกอย่างผิดๆ

“แล้วมันเกี่ยวอะไรกับมา” ฮามิดขึ้นเสียง

“คุณได้ห่างไกลศาสนาไปมากแล้วนะ” เวาะสาและห์กล่าวขำ

“มาแล้วมันผิดตรงไหน ก็แค่เข้าสังคม” (โซเซี่ยล)¹⁹

อย่างไรก็ตาม มีเรื่องสั้นบางชิ้นที่เนื้อหาการนำเสนอได้ก้าวพ้นไปจากบริบทของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นพบว่าบางเรื่องมีตัวละครกล่าวถึงการใช้จ่ายเงินสกุลริงกิตในเนื้อหาซึ่งเป็นสกุลเงินของประเทศมาเลเซีย รวมทั้งคำศัพท์ชื่อเรียกบางอย่างที่เป็นคำเรียกของภาษามลายูที่ใช้ในมาเลเซีย ในขณะที่คำเรียกในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นคำอื่น

ดังนั้นหากพิจารณาจากเนื้อหาของงานวรรณกรรมที่ได้รับการตีพิมพ์ในนิตยสารอาชาน โดยเฉพาะเรื่องสั้นก็จะพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาสะท้อนปัญหาความขัดแย้งทางสังคม-วัฒนธรรม โดยมีศาสนาอิสลามเป็นแกนกลาง โดยเกือบทั้งหมดเป็นการเป็นการสะท้อนภาพชีวิตและสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านมุมมองและวิถีชีวิตของตัวละคร ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้ไม่เคยได้รับการถ่ายทอดหรือสื่อสารสู่สาธารณชนอย่างเป็นทางการมาก่อน โดยเฉพาะสื่อภาษามลายู ซึ่งแม้ว่าในตลาดสื่อสิ่งพิมพ์ภาษามลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีอยู่บ้าง แต่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มาจากประเทศมาเลเซียที่ไม่ได้สะท้อนสภาพสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยตรง

ในอีกด้านหนึ่ง แม้ว่าเนื้อหาของงานวรรณกรรมและข้อเขียนที่ได้รับการตีพิมพ์ในนิตยสารอาชานจะเป็นผลงานของผู้เขียนในพื้นที่ซึ่งได้รับการศึกษาภาษามลายูจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น แต่นิตยสารอาชานกลับไม่ได้รับการตอบรับที่ดีจากกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่หรือประชาชนในวงกว้างเพราะข้อจำกัดต่อความเข้าใจภาษามลายูที่ใช้ในนิตยสาร²⁰ ทั้งนี้

¹⁹ นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 (ธันวาคม 2516), หน้า 16.

²⁰ สัมภาษณ์ นายนิเลาะ แวนาแว วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียนหนังสือในสถาบันการศึกษาปอเนาะซึ่งเป็นระบบการเรียนการสอนในแบบจารีตที่ใช้ตำราเรียนที่เรียกว่า “กีตาบยาฮี” ซึ่งภาษามลายูในกีตาบยาฮีเป็นภาษามลายูสำเนียงปัตตานี²¹ อันเป็นตำราเรียนที่เขียนโดยอุลามาอูปัตตานีในอดีต ในขณะที่ภาษามลายูในนิตยสารอาชานเป็นภาษามลายูกลางเช่นที่ใช้ในประเทศมาเลเซียที่มีความแตกต่างกันอยู่มาก

กล่าวได้ว่า การปรากฏขึ้นของนิตยสารอาชานซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่สื่อมวลชนเพื่อการเผยแพร่ความรู้อิสลามตามที่ได้มีคำโปรยในหน้าปกนิตยสารแล้ว บทบาทที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งคือการวิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างตรงไปตรงมา โดยเฉพาะความเสื่อมถอยของจริยธรรมอิสลามที่มาพร้อมกับความเจริญทางวัตถุและกระแสการพัฒนาที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งสวนทางกับแนวทางของศาสนาอิสลาม ในส่วนของงานวรรณกรรมในนิตยสารเรียกได้ว่าเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อนของวรรณกรรมภาษามลายูในท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ในขณะที่ในส่วนกลางกระแสความตื่นตัวต่อเสรีภาพ การแสดงออกและวรรณกรรมร่วมสมัยกำลังโหมกระพือโดยกลุ่มปัญญาชน 14 ตุลา ในอีกด้านหนึ่งเนื้อหาวรรณกรรมที่ถูกนำเสนอในนิตยสารอาชานที่เป็นภาพสะท้อนชีวิตและสังคม บทกวีต่างๆ อันแสดงถึงอัจฉริยะภาพของภาษา บทความ สารคดี เนื้อหาในคอลัมน์ต่างๆ ในนิตยสารแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของปัญญาชนกลุ่มหนึ่งที่แม้ว่าเขาเหล่านั้นเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่แต่กลับมีศักยภาพที่ก้าวหน้าสู่การจัดตั้งกลุ่ม องค์กรและกลไกขับเคลื่อนทางความคิดอย่างเป็นรูปธรรมในบริบทที่รัฐไทยเห็นว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นชุมชนที่ล่าหลัง มีระบบการศึกษาที่ไม่ทันสมัยและมุ่งสู่การดำเนินนโยบายเพื่อการปฏิรูป

นัยทางการเมืองในชีวิตประวัติบุคคลสำคัญของโลก

นิตยสารอาชานฉบับที่ 1 ปีที่ 2 วางจำหน่ายในปี พ.ศ.2517 ได้ตีพิมพ์เนื้อหาชีวประวัติบุคคลสำคัญของโลกคือชีวประวัติของระเด่น อาเจ็ง คาร์ดินี สตรีชาวชวาที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกจากโรงเรียนชาวคัตซ์ในอาณานิคมอินโดนีเซียหรืออินโดนีเซียปัจจุบัน โดยเรียนร่วมกับนักเรียนที่เป็นลูกหลานชาวคัตซ์และชนชั้นสูงชวาที่เป็นข้าราชการทำงานให้กับรัฐอาณานิคม โดยใช้ภาษาคัตซ์เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอน หลังจากต้องออกจากโรงเรียนเมื่ออายุ 12 ปี คาร์ดินีก็ได้ฝึกฝนภาษาคัตซ์โดยการเขียนจดหมายถึงเพื่อนชาวคัตซ์ที่ทำให้เธอได้รับรู้เรื่องราวต่างๆ ของโลกภายนอกอย่างมากมาย โดยเธอมีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะไปเรียนต่อต่างประเทศที่เนเธอร์แลนด์เพื่อกลับมาเป็นครูและนำเอาความรู้มาพัฒนาบ้านเกิด แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้วยธรรมเนียมประเพณีทำให้เธอไม่มีโอกาสได้ไปเรียนต่อต่างประเทศตามที่ตั้งความหวัง อย่างไรก็ตาม แม้ไม่ได้เรียนต่อต่างประเทศแต่เธอก็ไม่ละความพยายาม และด้วยการสนับสนุนของสามีทำให้เธอสามารถสร้างโรงเรียนให้กับเด็กผู้หญิงพื้นเมืองชวา อันทำให้ผู้หญิงชวาหลังจากนั้นได้รับการศึกษาแบบตะวันตก²²

เมื่อคาร์ดินีได้เสียชีวิตลงเมื่ออายุเพียง 25 ปี หลังจากคลอดบุตรคนแรกได้เพียงไม่กี่วัน หลังจากนั้นอีก 6 ปี ก็ได้มีการรวบรวมจดหมายที่คาร์ดินีเขียนถึงเพื่อนชาวคัตซ์ด้วยภาษาคัตซ์จำนวน 105 ฉบับมาตีพิมพ์ ซึ่งเป็นการเขียนจดหมายที่ใช้ภาษาคัตซ์อย่างสละสลวยเสมือนชาวคัตซ์ โดยเนื้อหาในจดหมายได้แสดงถึงความต้องการที่จะปลดปล่อยผู้หญิงพื้นเมือง

²¹ ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับตำราภาษามลายูญาวีโดยอุลามาอูปาตานีใน ซูชัยมีย์ อาแว ภาษามลายูปาตานีเป็นมรดกตกทอดทางอารยธรรมอันภาคภูมิใจแห่งโลกมลายู International conference, *The Phantasm in Southern Thailand: Historical writing on Patani and the Islamic World*. 11-12 December 2009, Chulalongkorn University, Bangkok THAILAND

²² ดู สลิลทิพย์ แซ่ด่าน, “การสร้างภาพคาร์ดินี โดยข้าราชการชาวคัตซ์: ภาพของสตรีผู้บุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตกสู่ผู้หญิงพื้นเมืองชวา,” ศรีวิชัย เครือข่ายการค้า และวีระบุรุษ: อินโดนีเซียศึกษาในประเทศไทย, ทวีศักดิ์ เผือกสม และธนาภยา เชนพาวุฒิกุล บรรณาธิการ (นครศรีธรรมราช: ไร่ไผ่ฉบับพิเศษ, 2553).

วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๖ คณะวิชาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ม.อ.) วิทยาเขตปัตตานี

ชาวจากการกดขี่ที่เป็นวัฒนธรรมของยุคสมัย และต้องการให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับผู้ชายเพื่อที่จะได้มีโอกาสกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง เนื้อหาจากจดหมายเหล่านี้ทำให้คาร์ดินีมีชื่อเสียงในฐานะเป็น “ผู้บุกเบิกการปลดปล่อยผู้หญิงอินโดนีเซีย”²³ ในเวลาต่อมา

เมื่อเกิดกระแสชาตินิยมในอินโดนีเซียและได้มีกลุ่มชาตินิยมนำเอาจดหมายของคาร์ดินีไปใช้ในการเคลื่อนไหวเพื่อการรณรงค์ให้มีการขยายตัวด้านการศึกษาและการเผยแพร่วัฒนธรรม ซึ่งดูเหมือนนิตยสารอาชานเองจะได้รับอิทธิพลของแนวคิดชาตินิยมในการนำเสนอเนื้อหาชีวประวัติของคาร์ดินีที่มีเนื้อหาว่า แม้เธอจะมีความตระหนักในฐานะที่เป็นผู้ได้ปกครองของชาวอาณานิคม แต่ก็ไม่อาจทำอะไรได้เลยนอกจากเขียนจดหมายระบายความในใจ โดยในจดหมายที่เขียนไปถึงเพื่อนที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ฉบับหนึ่งระบุว่า

จงไปเถิด จงพยายามเถิด สร้างความฝันของเธอให้เป็นจริง จงพยายามเถิด เพราะความสุขและความปลอดภัยของคนนับพันที่ถูกกดขี่ด้วยกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ด้วยความคิดเห็นที่จอมปลอมว่าสิ่งไหนถูกสิ่งไหนผิด จงไปเถิด เผชิญหน้ากับความยากลำบากและจงต่อสู้ และจงแสวงหาสิ่งที่ยั่งยืนตลอดกาล²⁴

ดังนั้นแม้ว่าคาร์ดินีจะเสียชีวิตลงในปี ค.ศ.1904 แต่คำสอนของเธอที่ต้องการยกระดับการศึกษาแก่สตรีกลับได้รับการเชิดชู ครั้งหนึ่งคาร์ดินีเคยกล่าวว่า “ฉันจะตายด้วยรอยยิ้ม เพราะหนทางได้เปิดออกแล้ว และฉันได้พยายามเปิดประตูสู่นหนทางเอกราชและอิสรภาพแก่กลุ่มชนของฉัน”²⁵ ทำให้แม้กระทั่งทุกวันนี้ ระเด่น อาเจ็ง คาร์ดินี ก็ยังคงได้รับการเชิดชูยกย่อง โดยทุกวันที่ 25 เมษายนของทุกปีในอินโดนีเซียจะมีการระลึกถึงวันคาร์ดินีในฐานะวันแม่แห่งชาติ และมีการสร้างโรงเรียนสตรีจำนวนมากโดยตั้งชื่อว่าโรงเรียนคาร์ดินี

ต่อมาในนิตยสารอาชานฉบับที่ 5 ปีที่ 1 ก็ได้ตีพิมพ์ชีวประวัติขนาดสั้นๆ ของรพินทรนาถ ฐากูร กวีเอกคนหนึ่งของอินเดียในช่วงปลายอาณานิคม โดยเริ่มต้นบทความว่า

ประชาชนโลกโดยเฉพาะชาวอินเดียจะไม่มีวันลืมคุณูปการของสองบุคคลสำคัญของพวกเขา คือ มหาตมะ คานธี นักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ และรพินทรนาถ ฐากูร นักเขียนผู้สามารถสร้างความตระหนักให้กับประชาชนด้วยปากกาที่แหลมคม

ฐากูรไม่ใช่เพียงนักเขียนที่เพียงแต่งบทกลอน แต่ท่านเป็นที่รู้จักในนามบุคคลผู้ปลูกสำนึกความเป็นชาติอินเดีย ท่านดำเนินกิจกรรมมากมายเพื่อการยกระดับประชาชนในประเทศตนเองให้เป็นประเทศที่เป็นที่รู้จักของทั่วโลก ท่านจะนำพาตัวเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในประเทศ ซึ่งท่านจะเป็นคนหนึ่งที่มียศชื่อในฐานะบุคคลที่มีความพยายามเรียกร้องเอกราชสู่ประเทศอินเดีย²⁶

จากนั้นเนื้อหาของชีวประวัติรพินทรนาถ ฐากูรก็ได้กล่าวถึงวันเกิด สถานที่เกิดและชีวิตวัยเด็กภายใต้การเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีบิดาเป็นบุคคลผู้เป็นที่เคารพศรัทธาของคนทั่วไปในบังกาลอร์ ตลอดจนประวัติด้านการศึกษา ความสนใจ และมีผลงานด้านวรรณกรรมตั้งแต่เด็ก-ต่อมาในวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ.1877 รพินทรนาถก็ถูกส่งไปเรียนกฎหมาย ณ ยูนิ

²³ สลิลทิพย์ แซ่ด่าน, “การสร้างภาพคาร์ดินีโดยข้าราชการชาวต่างชาติ: ภาพของสตรีผู้บุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตกสู่ผู้หญิงพื้นเมืองชาว.”

²⁴ Alba Kerawat, “ระเด่น อาเจ็ง คาร์ดินี,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม 2517), หน้า 19.

²⁵ Alba Kerawat, “ระเด่น อาเจ็ง คาร์ดินี,” หน้า 20.

²⁶ บัสมาน ดีวานี, “รพินทรนาถ ฐากูร,” นิตยสารอาชาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 (ธันวาคม 2516), หน้า 7.

เวอร์ชิตีคอลเลจ ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ แต่เนื่องจากความรู้ที่ร่ำเรียนไม่ตรงกับความต้องการ จึงได้กลับมาบ้านเกิดและเริ่มสนใจด้านวรรณกรรม เริ่มเขียนงานวรรณกรรมปลุกสำนึกประชาชนชาวอินเดียที่ต้องตกอยู่ใต้ปกครองในเวลานั้น ประกอบกับได้เกิดความเคลื่อนไหวเพื่อการเรียกร้องเอกราชขึ้นทั่วประเทศอินเดีย ด้วยเหตุนี้ท่านจึงทำงานเขียนและไม่เคยทิ้งการขึ้นกล่าวปราศรัยในที่ชุมนุม

ส่วนชีวประวัติของมุฮัมหมัดอาลี จินนาห์ ผู้มีบทบาทในการเรียกร้องเอกราชและการก่อตั้งประเทศปากีสถานนั้น ได้รับการตีพิมพ์อยู่ในนิตยสารอาซาน ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 โดยผู้เขียนได้กล่าวถึงบทบาททางการเมืองของจินนาห์ว่า เมื่อมุฮัมหมัดอาลี จินนาห์เริ่มบทบาทเป็นผู้นำชาวมุสลิมในปี ค.ศ.1936 นั้น ท่านรู้สึกไม่พอใจเมื่อเห็นประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามไม่มีสถานภาพใหม่ในการดำเนินชีวิต และไม่มีระเบียบในทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาสั้นๆ เพียงสามปี ท่านก็ได้ยกระดับสำนึกทางการเมืองให้ชาวมุสลิมที่อ่อนแอขึ้นขึ้นไปสู่ความเข้มแข็งและเป็นหนึ่งเดียว (ใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “โซลิดริตี้”) ที่เอาการเอางาน ปรับปรุงและชำระล้างจิตใจของประชาชนที่เคร่งครัดในจารีต (ใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “ออร์ธอด็อก”) สู่ความสำนึกที่แท้จริง ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สำนึกและอุดมการณ์ (ใช้คำภาษามลายูว่า “ซือมางัต”) เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองและมีความเชื่อมั่นในการกำหนดชะตากรรมของตนเองในอนาคต กล่าวคือ ทำให้หลุดพ้นจากความตกต่ำ ความโง่เขลาและความเป็นทาส ไปสู่ความเป็นอิสรภาพในตนเอง โดยท่านได้สร้างความร่วมมือที่แข็งแกร่งและดำเนินงานอย่างสันติ จนในท้ายที่สุด สำนึกของชนมุสลิมที่ได้รับการฟื้นฟู โดยได้ชีวิตและแรงบันดาลใจจากท่าน ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ประชาชนมุสลิมถูกมองว่าเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่ล้าหลัง จนได้กลับแข็งแกร่งขึ้นและรวมเป็นหนึ่งด้วยเป้าที่สูงส่ง ในเวลาของการต่อสู้เพื่อก่อตั้งประเทศปากีสถานนั้น ท่านต้องประสบกับอุปสรรคมากมาย แต่ท่านก็ไม่เคยส่งสัญญาณที่จะใช้ความรุนแรงและเขี้ยวเล็บทางการเมือง แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ใช้กันอย่างปกตินั้น ในทางตรงกันข้าม ท่านกลับใช้การเมืองที่สงบและแหลมคม ท่านก่อตั้งรัฐชาติโดยไม่ได้ใช้อาวุธ โดยไม่เสียเลือด โดยไม่มีการประท้วง ซึ่งทั้งหมดกระทำสำเร็จโดยสันติ²⁷

จะเห็นได้ว่า การนำเสนอเนื้อหาชีวประวัติบุคคลสำคัญของโลกในนิตยสารอาซานโดยเนื้อหาแล้วเป็นการนำเสนอบทบาททางการเมืองมากกว่าด้านอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด โดยชีวประวัติของอะเตน อาเจ็ง คาร์ดีนี ได้ถูกวาดเป็นภาพผู้ที่มีอุดมการณ์เรียกร้องการปลดแอกจากผู้ปกครองชาวต่างชาติ ในขณะที่บางแง่มุมคาร์ดีนี ได้ถูกสร้างภาพโดยทั้งชาวตะวันตกเพื่อความชอบธรรมของการปกครองในรูปแบบอาณานิคม รวมทั้งการสร้างภาพคาร์ดีนี โดยกลุ่มผู้หญิงและกลุ่มนักศึกษาตินิยมอินโดนีเซียซึ่งเป็นชนวนให้เกิดแนวความคิดการปลดปล่อยตนเองและการเรียกร้องเอกราชในเวลาต่อมา ในขณะที่ชีวประวัติของมุฮัมหมัดอาลี จินนาห์ ก็ถูกนำเสนอให้เป็นนักการเมืองผู้มีความสามารถ นำพาสู่การสร้างประเทศปากีสถานด้วยความสามารถอันเอกอุและด้วยสันติ ทั้งที่ในบางแง่มุมนั้น มุฮัมหมัดอาลี จินนาห์ ก็ถูกมองว่ามีความต่างกับคานธีอย่างสุดขั้วในฐานะที่เป็นคนเขินชา เจ้าระเบียบ ไม่ยึดหยุ่น มีความทะเยอทะยานในอำนาจและนำความสุดโต่งทางศาสนามาใช้เพื่อชัยชนะทางการเมืองจนนำไปสู่การนองเลือดครั้งใหญ่และเป็นบาดแผลฉกรรจ์ในประวัติศาสตร์การเรียกร้องเอกราชของอินเดีย²⁸

²⁷ บัสมาน ดิวานี, “มุฮัมหมัดอาลี จินนาห์,” นิตยสารอาซาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 (กุมภาพันธ์ 2517), หน้า 9.

²⁸ ดู กฤษกร วงศ์กรวุฒิ, “มหาตมะคานธี วิธีแห่งอหิงสา ไม่ปรารถนาในอำนาจ,” นิตยสาร ค คน, ปีที่ 6 ปีที่ 12 ฉบับที่ 72 (ตุลาคม 2554): หน้า 41-73

ปัญญาชนกลุ่มก่อตั้งนิตยสารอาชาน

ด้วยสภาพการณ์ทางการเมืองในทศวรรษที่ 2510 อันก่อให้เกิดการล่มสลายของเผด็จการทหารและการลุกฮือของ ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาประชาชนอันนำไปสู่ “วันมหาปิศาจ” เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 อันเป็นชัยชนะของขบวนการนักศึกษาปัญญาชน กระทั่งกลายเป็น “วันมหาวิปโยค” เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เองก็เกิดเหตุการณ์ประท้วงใหญ่เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมที่มีศูนย์กลางจังหวัดปัตตานีเมื่อปลายปี พ.ศ.2518 อันแสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขทางการเมืองที่เปลี่ยนไปเมื่อผู้คนชาวมลายูที่ไม่กล้าพูดจาเรื่องหะยีสุหลงผู้หายสาบสูญจนต้องพูดด้วยการกระซิบบอกและกลายเป็นเรื่องเล่าที่ถูกกดทับไม่ให้เห็นแสงตะวันมายาวนาน ก็ปะทุแตกออกมาเป็นการแสดงออกทางการเมืองที่ชัดเจน ไม่กลัวอำนาจรัฐที่เขยครอบงำ อันเป็นความรู้สึกที่เกี่ยวพันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในสมัยที่สิทธิเสรีภาพกำลังหอมหวลหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516²⁹

ในเอกสารอย่างเป็นทางการนั้น นิตยสารอาชานออกวางตลาดครั้งแรกในฐานะฉบับต้อนรับวันอารีราษฎร์ อีดิลฟิตรี เมื่อ พ.ศ.2515 ในชื่อนิตยสาร “ภาคใต้ฉบับอาชาน” โดยมีนายเจริญ รัตนอุดม เป็นบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา เนื่องจากตามกฎหมายการพิมพ์ของประเทศไทยนั้น การออกหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องขอจดทะเบียนหัวหนังสือพิมพ์จากเจ้าพนักงานของรัฐ ด้วยเหตุนี้การออกนิตยสารอาชานจึงใช้หัวของหนังสือพิมพ์ภาคใต้ที่เคยจดทะเบียนกับเจ้าพนักงานของรัฐ อันมีนายอุดมเป็นบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาดังกล่าว³⁰

นอกจากนี้ แม้ว่านิตยสารอาชานฉบับปฐมฤกษ์จะมีนามของอุบัยดิลละห์ มะห์มูดเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการก็ตาม แต่ผู้ริเริ่มและเป็นต้นคิดสำคัญในการการออกนิตยสารอาชาน คือ อิสมาแอล ลุตฟี ซึ่งมีชื่อในฐานะเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการในฉบับแรกนี้ โดยลุตฟีเป็นคนริเริ่มนำเสนอแนวคิดการผลิตนิตยสารเพื่อมวลชนและเริ่มชักชวนกลุ่มบุคคลรู้จักในวัยใกล้เคียงกันเพื่อร่วมกันผลิตนิตยสาร โดยมีนายคอลิด ฮาลาบิ ผู้เจ้าของกิจการโรงพิมพ์มิตรภาพปัตตานีเป็นผู้รับผิดชอบด้านการผลิต ทั้งนี้มีนายเค่น โต๊ะมีนา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานีรับทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา

อิสมาแอล ลุตฟี ในวัยยี่สิบต้นๆ หลังจากสำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมปลายจากโรงเรียนของรัฐในจังหวัดปัตตานีและกำลังเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่บ้านเกิด ได้ชักชวนเพื่อนๆ ในรุ่นคราวเดียวกัน มีอุดมการณ์เดียวกัน เพื่อผลิตนิตยสารอาชาน แต่โดยเห็นว่าตนเองยังด้อยความชำนาญในการเขียนงานภาษามลายูและยังมีบุคคลอื่นที่มีความสามารถด้านภาษามลายูสูงกว่า จึงขอทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างกองบรรณาธิการกับนักเขียน และเป็นกำลังหลักในการผลักดันให้นิตยสารอาชานสามารถออกสู่ตลาดได้โดยรับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการและมอบหมายให้อุบัยดิลละห์ มะห์มูดทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการแทน โดยกล่าวได้ว่า คณะบรรณาธิการของนิตยสารอาชานส่วนใหญ่อยู่ในรุ่นราวคราวเดียวกันเกือบทั้งสิ้น โดยมีอัสหมัด अबดุลลาตีฟเป็นผู้ที่มีอายุน้อยที่สุดในกลุ่ม คือยังมีอายุยังไม่ถึงวัย 20 ปี ขณะที่อาชีซ อัจยีอับดุลสมัด เป็นบุคคลในกองบรรณาธิการที่มีอายุมากกว่าเพื่อนในวัย 27 ปี³¹ ส่วนบะห์เรนฮาซัน

²⁹ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ความรุนแรงกับการจัดการ “ความจริง”: ปัตตานีในรอบทศวรรษ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 217

³⁰ สัมภาษณ์ ดร.มุฮัมมัดอูมา จะปะเกีย, รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา, เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2554.

³¹ สัมภาษณ์ นายอาชีซ อัจยีอับดุลสมัด, เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2554.

อับดุลเราะห์มาน เป็นนักอ่านนักค้นคว้าด้วยในกองบรรณาธิการและเป็นผู้เขียนคอลัมน์ความรู้ทางการแพทย์ ทั้งยังมีอาชีพเสริม คือการรักษาคาน ไข่ทั่วไปตามหมู่บ้าน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือมีอาชีพเป็นหมอเถื่อนผู้โด่งดัง

ถึงแม้ในนิตยสารอาชานจะมีชมรมโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามเป็นเจ้าของ และมีสำนักงานอยู่ที่เดียวกับสำนักงานคณะกรรมการอิสลามจังหวัดปัตตานี ซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมือง แต่กลุ่มคนในคณะบรรณาธิการกลับมาจากพื้นที่หลากหลาย กล่าวคือ อุบัยดีละห์ มะห์มูดมาจากคุงงูอู อำเภอยะนะ นราธิวาส, บัสมัน ดิวานี มาจากอำเภอยะรัง ปัตตานี, อัสหมัด อับดุลลาตีฟและอับดุลเราะห์มาน ฮัจยีตอเฮร์ มาจากอำเภอมาฮอ, มุกดาร์ วาบา มาจากอำเภอสายบุรี, อัจยีอาดัม ยูซุฟและฮัจยีอาลี ฮัจยีอับดุลละห์ มาจากอำเภอโคกโพธิ์ ปัตตานี, เซก อัสอริ มาจากอำเภอยะหา ยะลา โดยรายชื่อที่กล่าวมาเกือบทั้งหมดผ่านการศึกษาเพียงระดับมัธยมเท่านั้น และมีบางคนผ่านการเรียนหนังสือจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศมาเลเซีย จากรายชื่อคณะบรรณาธิการทั้งหมด 18 คน ที่ปรากฏรายชื่ออยู่ในนิตยสารฉบับแรกนั้น มีเพียงสองคนที่สำเร็จการศึกษาจากกรุงไคโร ประเทศอียิปต์คือ ฮาซัน ซูเซ็นและฮัจยีอาลี ฮัจยีอับดุลละห์ และอีกสองคนเป็นครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือ รอมลี ชารีฟและฮัจยีอาดัม ยูซุฟ

นับตั้งแต่ฉบับที่สองเป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงรายชื่อคณะบรรณาธิการ โดยผู้ที่มีรายชื่อเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ คือ อัล-อันศอริ เซก เอช ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้นิตยสารอาชานสามารถผลิตออกสู่ตลาดได้อย่างต่อเนื่อง โดยอัล-อันศอริเป็นญาติใกล้ชิดกับอิสมาแอ ลูตฟี และทั้งสองนับเป็นกำลังสำคัญของการผลิตนิตยสารฉบับนี้ อย่างไรก็ตาม ในระหว่างนี้เอง อิสมาแอ ลูตฟีและอุบัยดีละห์ ก็ได้เดินทางไปศึกษาต่อยังเมืองมาดินะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยยังคงส่งผลงานเขียนลงตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง เช่น บทกวีโดย L. Lufti ในนิตยสารอาชานปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ซึ่งระบุว่าส่งมาจาก “U. Kota Berchahaya” หรือ “มหาวิทยาลัยในเมืองแห่งแสงสว่าง” อันหมายถึงเมืองมาดินะห์นั่นเอง แม้ว่าคณะผู้ก่อการและเพื่อนพ้องในกลุ่มคณะบรรณาธิการนิตยสารอาชานจะสามารถผลักดันการผลิตออกมาได้ถึง 7 ฉบับ แต่ท้ายที่สุดก็ต้องยุติลงโดยเหตุผลหนึ่งที่นิตยสารอาชานต้องยุติการผลิตลงก็เนื่องจากกลุ่มปัญญาชนรุ่นหนุ่มเหล่านี้ โดยเฉพาะคณะบุคคลที่เอาการเองงานที่สุด ล้วนต้องเดินทางเพื่อศึกษาต่อยังต่างประเทศ³² ทำให้ขาดกำลังสำคัญไปในที่สุด ในนิตยสารอาชานฉบับปีที่ 1 ฉบับที่ 6 อันเป็นฉบับครบรอบ 1 ปี ได้ใส่ตีพิมพ์เนื้อหา เนื้อหา ในวาระครบรอบ 1 ปี ในหัวข้อเรื่อง “ชอบ ไม่ชอบ ของนักเขียนอาชาน” ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงบริบทการทำงานของคณะผู้จัดทำและยังสะท้อนบริบทสังคมผ่านมุมมองของคนทำหนังสือในช่วงเวลาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดย รัมลี ชารีฟสะท้อนว่า การที่นิตยสารอาชานสามารถออกสู่มือผู้อ่านได้เป็นเวลา 1 ปี ถือเป็นคำตอบคำถามของกลุ่มปัญญาชนในพื้นที่ว่า “น่าจะมีนิตยสารรายเดือนสักฉบับหนึ่งที่เป็นของเราที่นี่ (ปัตตานี)” อันสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มปัญญาชนปัตตานีต่างรอคอยที่จะเห็นสื่อสิ่งพิมพ์อันเป็นผลผลิตของปัตตานีบ้างหลังจากที่ได้่านนิตยสารหรือสิ่งพิมพ์จากประเทศเพื่อนบ้านเท่านั้น ในทางกลับกัน นักเขียนอาชานอีก 3 คน คือ อัสหมัด ฮัจยีอับดุลลาตีฟ, อิบดุลกอรี บูเก็ตกูเล็ม และบัสมาน ดิวานี ต่างก็โอดครวญว่านิตยสารอาชานไม่ได้รับการยอมรับและไม่ได้อ่านรับจากกลุ่มปัญญาชนทั้งหลายในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชนที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ

จากข้อเขียนในวาระครบรอบปีของนิตยสารอาชาน ทำให้เห็นได้ว่าคณะนักเขียนอาชานซึ่งเรียกตนเองว่า “องค์กรอาชาน” อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มก้อนของคณะบุคคลได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ในงานเขียนเปิดใจคณะทำงานนี้ยังได้บอกเล่าถึงสภาพการทำงานและบริบทอื่นๆ เช่น บอกเล่าว่านิตยสารอาชานสามารถจำหน่ายไปถึง

³² อาชีซี ฮัจยีอับดุลสมัด เดินทางไปศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซียใน พ.ศ.2516

วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๖ คณะวิชาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ม.อ.) วิทยาเขตปัตตานี

ประเทศเพื่อนบ้าน เมืองเมกกะ และหลายประเทศในตะวันออกกลาง รวมทั้งคำบอกเล่าเรื่องผลกระทบจากจากเศรษฐกิจโลกที่เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกาแข็งค่าทำให้นิตยสารอาชานต้องขึ้นราคา ในงานเขียนของหัวหน้ากองบรรณาธิการที่บอก ว่า นิตยสารอาชานมีผู้อ่านนิตยสารมากกว่า 3,000 คน ในขณะที่ตนเองต้องขี่มอเตอร์ไซค์จากอำเภอยะลา จังหวัดยะลา ไปกลับเป็นระยะทางกว่า 100 กิโลเมตร ไปยังโรงพิมพ์ในจังหวัดปัตตานีเกินกว่า 3 ครั้งต่อเดือน (มีเดือนหนึ่งไป 6 ครั้ง) เพื่อประสานงานกับโรงพิมพ์

อย่างไรก็ตาม นิตยสารอาชานก็ต้องปิดตัวลงในช่วงปีที่ 2 (พ.ศ.2517) โดยสาเหตุหลักเกิดจากผู้เป็นกำลังหลักที่เป็นคนหนุ่มในกลุ่มก่อตั้งส่วนใหญ่ต้องเดินทางเพื่อศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยบางคนในกลุ่มนี้ต่อมาก็ได้ก้าวออกไปสู่เส้นทางแห่งการเป็นปัญญาชนคนสำคัญของชาวมลายูมุสลิมแห่งปาตานี ทั้งร่ายอย่างสำคัญเอาไว้ในอดีตอย่างหนึ่ง คือ นิตยสารอาชาน

การปรากฏขึ้นบนบรรณพิภพแห่งสื่อสิ่งพิมพ์ภาษามลายู ณ แผ่นดินปาตานีของนิตยสารอาชาน แม้เพียงเวลาสั้นๆ จึงนับเป็นก้าวที่สำคัญของปัญญาชนกลุ่มหนึ่งในปัจจุบันได้เติบโตขึ้นเป็นไม้ใหญ่ที่เป็นร่มเงาและให้ที่พักพิงแก่คนรุ่นต่อมาอย่างสำคัญ โดยเฉพาะเด่น โต๊ะมีนา ที่ปรึกษานิตยสารอาชานในหัวงั้นผู้กลายเป็นนักการเมืองคนสำคัญในเวลาต่อมา ในฐานะผู้สถาปนากลุ่มวะหะดะห์ อันเป็นกลุ่มการเมืองมุสลิมที่ทรงอิทธิพลที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ส่วนคณะบุคคลในกองบรรณาธิการนิตยสารอาชานต่างก็จาริกสู่เส้นทางสร้างสรรค์สังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น อับดุลกอรี บูเกะกูเล็ม ผู้สถาปนาโรงเรียนอิสลามนิติวีทซ์ อำเภอทุ่งยางแดง, นายมุคตาร์ วาบา คือผู้บริหารโรงเรียนครุศาสตร์อำเภอสาวยะบุรีและเป็นนายกสมาคมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, ส่วนอิสมาแอ ลุตฟี ในปัจจุบัน คือ อธิการบดีมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ในขณะที่สถาบันการศึกษาที่ทรงอิทธิพลที่สุดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือศูนย์วะหะดะห์ดับลิคที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ อันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนฮาฟิซหรือโรงเรียนการท่องจำพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอานที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยมีผู้เรียนมาจากทั่วประเทศนั้น หนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งและมีบทบาทในการสถาปนาสู่ความเป็นสถาบันการศึกษาในวันนี้คือ ซาการียา อัล-อันศอรี หรือ เมฆา ปาแคว ซึ่งก็คือบุคคลเดียวกันกับ อัล-อันศอรี เซก เอช อติค หัวหน้ากองบรรณาธิการผู้แจ้งขันของนิตยสารอาชานนั่นเอง

บทสรุป

งานวิจัยเรื่อง “นโยบายความมั่นคงแห่งชาติจังหวัดชายแดนภาคใต้” พบว่าก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือหัวเมืองมลายูในอดีตเป็นดินแดนที่มีฐานะเป็นประเทศราช โดย นโยบายการปกครองประเทศราช คือให้ชาวมลายูปกครองตนเอง แต่ต้องส่งเครื่องบรรณาการต้นไม้เงินต้นไม้ทองมายังราชธานีทุก 3 ปี หรือหากอยู่ในสภาวะสงครามต้องส่งคน อาวุธและสิ่งของมาช่วย อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดเหตุการณ์เจ้าเมืองถือโอกาสแข็งเมืองทางราชธานีต้องยกกำลังปราบปรามกันเรื่อยมา จนทำให้ราชสำนักไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายการปกครองโดยแบ่งหัวเมืองมลายูเป็นหัวเมืองเล็ก และลดฐานะเป็นเมืองตรีที่อยู่ในความดูแลของสงขลาและให้เจ้าเมืองได้รับการแต่งตั้งจากกรุงเทพ โดยเรียกนโยบายนี้ว่านโยบายแบ่งแยกและปกครอง จนเกิดนโยบายการปกครองที่ตราขึ้นอย่างชัดเจน คือ กฎข้อบังคับสำหรับการปกครอง 7 หัวเมือง รศ.120 (พ.ศ.2444) ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ก็ได้มีการวางหลักรัฐประศาสนนโยบายเพื่อเป็นระเบียบสำหรับปฏิบัติราชการอันเนื่องด้วยมลฑลปัตตานี โดยมีสาระสำคัญ คือ ยกเลิกหรือแก้ไขระเบียบการหรือวิธีปฏิบัติที่ทำให้พลเมืองรู้สึกว่าเป็นกบฏกบฏศาสนาอิสลาม

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 นโยบายเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นนโยบายมุ่งให้เกิดการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมให้มีความสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย ซึ่งแม้ว่าโดยรวมจะมีลักษณะที่ค่อนข้างคล้ายในบางห้วงเวลาและหนักหน่วงในลักษณะ “บีบบังคับเพื่อผสมกลมกลืนทางเชื้อชาติ” เช่นการดำเนินนโยบายโดยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งในภาพรวมประสบความสำเร็จพอสมควรโดยสิ้นเชิง อันนำไปสู่การต่อต้านอำนาจรัฐ ทั้งในรูปแบบการจัดตั้งองค์กรต่อต้านทั้งภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนการเรียกร้องต่อประชาคมโลกเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพ ทางศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม ของชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้³³

ในส่วนของนโยบายด้านการศึกษาใน พ.ศ.2509 รัฐไทยได้กำหนดนโยบายการศึกษาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายความมั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวม 2 เรื่อง คือ นโยบายแรกเป็นนโยบายเกี่ยวกับ “ปอเนาะ” ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปคือการห้ามตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ ส่วนที่ตั้งอยู่แล้วก็ให้ขออนุญาตและจดทะเบียนภายใน 6 เดือน จากนั้นให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์โดยดำเนินการเป็นขั้นๆ ในเวลาแน่นอน โดยให้กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบดำเนินการร่วมกัน และนโยบายฉบับที่สองเป็นนโยบายเรื่อง “คนไทยอิสลามใน 4 จังหวัดภาคใต้นิยมไปเรียนที่เจดดาห์หรือไคโรมากยิ่งขึ้น” โดยเนื้อหาโดยสรุปคือ การที่คนไทยมุสลิมเดินทางออกไปศึกษาต่อในต่างประเทศนั้นยังไม่มีเป็นเรื่องร้ายแรงจนถึงขนาดใช้มาตรการป้องกันหรือแก้ไขเป็นพิเศษแต่ควรวางหลักเกณฑ์ในเรื่องหลักฐานและความเหมาะสมไว้สำหรับกรณีทั่วไปแสวงบุญ ณ เมืองเมกกะ³⁴

นอกจากนี้ นโยบายความมั่นคงปลอดภัยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2512 ในด้านการศึกษา ยังมีสาระสำคัญคือ จัดทำโครงการปรับปรุงการศึกษาเฉพาะ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพิจารณาถึงมูลเหตุที่ทำให้ประชาชนส่วนมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมพูดหรือเรียนภาษาไทยและให้เร่งแก้ไขโดยด่วนในเรื่องทัศนคติที่ผิดพลาดเนื่องจากมีการบิดเบือนว่าการเรียนและพูดภาษาไทยเป็นเรื่องผิดทางศาสนา การขาดแคลนโรงเรียนและการขาดแคลนครูในห้องเรียนห่างไกล การขาดแคลนการส่งเสริมการศึกษาของผู้ใหญ่ ความนิยมของคนไทยมุสลิมที่ชอบส่งบุตรหลานไปศึกษาในประเทศด้านศาสนา รวมทั้งให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและแพร่หลายในพื้นที่³⁵ ซึ่งได้เน้นเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อหวังผลทางด้านมวลชนและการเข้าถึงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

จากที่ได้กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า นโยบายความมั่นคงและนโยบายด้านการศึกษาต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงเวลาดังกล่าวได้ให้ความสำคัญสูงมากกับงานด้านการศึกษาและสังคมจิตวิทยา โดยเฉพาะความพยายามที่จะให้คน

³³ สุรินทร์ พิศสุวรรณ, “เงื่อนไขทางการเมืองที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ใน สุรินทร์ พิศสุวรรณและชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน*, หน้า 20

³⁴ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, “เอกสารนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เรื่องนโยบายเกี่ยวกับปอเนาะ” และ “นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เรื่องนโยบายเรื่องคนไทยอิสลามใน 4 จังหวัดภาคใต้นิยมออกไปเรียนที่เจดดาห์หรือไคโรมากยิ่งขึ้น,” มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2509, อ้างใน มารค ตามไทและสมเกียรติ บุญชู, “นโยบายความมั่นคงแห่งชาติจังหวัดชายแดนภาคใต้เปรียบเทียบในรอบ 30 ปี,” ใน *แผ่นดินจินตนาการ, ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ บรรณาธิการ* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2551), หน้า 66

³⁵ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, “นโยบายความมั่นคงปลอดภัยในจังหวัดชายแดนภาคใต้,” มติคณะรัฐมนตรี, เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2518; อ้างใน มารค ตามไทและสมเกียรติ บุญชู, “นโยบายความมั่นคงแห่งชาติจังหวัดชายแดนภาคใต้เปรียบเทียบในรอบ 30 ปี,” หน้า 72

มุสลิมมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นพลเมืองในชาติ โดยวิธีการเรียนรู้และเข้าใจภาษาไทย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เขาหายไปและเป็นประเด็นเชิงนโยบายที่เคยมีการให้ความสำคัญสูงในช่วงรัชกาลที่ 5-6 และในหลักรัฐประศาสนนโยบายที่เน้นถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ทางศาสนา วัฒนธรรม การให้เกียรติ ขอมริบ และไม่เลือกปฏิบัติต่อคนไทยมุสลิม อันเป็นแนวปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่พึงยึดเป็นแนวทาง ก็ไม่ปรากฏเป็นนโยบายในช่วงนี้ แต่กลับปรากฏนโยบายที่มุ่งเน้นการรักษาอำนาจของรัฐให้เข้มแข็ง การเข้มงวดกับการเรียนการสอนด้านศาสนา และการป้องกันการแทรกแซงจากต่างประเทศที่มีความคิดความเชื่อทางศาสนาของผู้คน โดยเฉพาะเยาวชนในพื้นที่เป็นสำคัญ

การปรากฏตัวของนิตยสารอาชานซึ่งเกิดขึ้นจากเสียงเพรียกของปัญญาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องการเห็นสื่อสิ่งพิมพ์อันเติบโตขึ้นจากรากเหง้าในแผ่นดินของตัวเองบ้าง จากเดิมที่เคยรับแต่สื่อสิ่งพิมพ์จากประเทศเพื่อนบ้าน จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นการทวนกระแสนโยบายการศึกษาของรัฐ ที่พยายามสร้างการผสมกลมกลืนทางสังคม-วัฒนธรรม การพยายามผลักดันให้คนมุสลิมรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นพลเมืองกลับถูกทวนกระแสด้วยเนื้อหาการวิพากษ์สังคมและการวิพากษ์การพัฒนาอันนำไปสู่การเสื่อมถอยของจริยธรรม อีกทั้งสร้างความตระหนักและจิตสำนึกเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นมลายูด้วยเนื้อหาวรรณกรรมภาษามลายูดังที่ได้นำเสนออยู่ในนิตยสารอาชาน และที่สำคัญกว่านั้นก็คือ กลุ่มก่อการในการผลิตนิตยสารอาชานล้วนเป็นขบวนการของคนหนุ่มสาวที่ได้รับการศึกษาในระบบการศึกษาแบบจารีต คือการศึกษาแบบปอเนาะในพื้นที่ อันแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่รัฐไทยดูแคลนและมุ่งก่อการเปลี่ยนแปลง

แม้กลุ่มบุคคลผู้ก่อการผลิตนิตยสารอาชานจะเป็นคนหนุ่มสาวที่ถูกบ่มเพาะจากสังคมมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นชุมชนชายขอบที่ตกอยู่ในบริบทความขัดแย้งทางการเมืองด้วยมรดกปัญหาด้านการเมืองการปกครองตั้งแต่อดีต อีกทั้งอยู่ในสถานการณ์อันคุกรุ่นของความรุนแรงอันเกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองว่าด้วยการแบ่งแยกดินแดนก็ตาม แต่การปรากฏโฉมขึ้นอย่างน่าตื่นตาตื่นใจของนิตยสารอาชานก็อธิบายอย่างกว้างสำคัญอันหนึ่งของกลุ่มปัญญาชนมลายูมุสลิมซึ่งล้วนมีแนวคิดก้าวหน้า ทั้งในด้านการเมือง การวิพากษ์วิจารณ์สังคม และมีความตื่นตัวด้านกิจกรรมวัฒนธรรม ภาษา ประเพณีและด้านศาสนาเป็นอย่างมาก ก่อนที่คนหนุ่มสาวเหล่านี้จะเติบโตก้าวไปสู่การสร้างสรรค์สังคมในรูปแบบที่ต่าง ๆ ต่อมาในปัจจุบัน.